SAYI : 635
20 AĞUSTOS 1966
FİYATı : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

DEMİREL VE BAKANLARI

Cilt : XXXVI Yıl : 13 Sayı: 635

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI IŞLERINDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ
Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :
IÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Babür Ardahan — MAGAZIN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — İKTİSAT: M. Tuğrul — DÜNYADA: Halûk Ülman.

Istihbarat Tel : 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavı

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A. Erdoğan Çiftler

KLİSE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH
17.8.1966

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA – TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bugün memleketin kaderini ellerinde tutanların garip bir tutum için de bulundukları, şüpphesiz, pek çok kimsenin dikkatinden kaçmamaktadır. Hatalı tutumuyla hergün pot üstüne pot kıran bir Başbakanın yanında, olaylara -belki de istemeyerek- yanlış teşhis koyan ve hem kendisi, hem de başında bulunduğu kuvvetler için zararlı bir zemine -belki de istemeyerek- kaymakta ısrar gösteren bir Genel Kurmay Başkanı, bu garip tutumun belirli örnekleridir. Ortada bir Menderes örneği durup dururken ve bir takım kuvvetleri kendi emri altında sanan bir sabık Genel Kurmay Başkanı Erdelhunun ibret verici âkıbeti gözler önündeyken, ayni hatalı tutumda ısrarın sebebi acaba nedir ki?

Hiç kimse, Süleyman Demirelin sandıktan çıktığını ve seçimi, hangi faullü usûlle olursa olsun, kazandığını inkâr etmemektedir. Gene hiç kimse, bir zamanların başarılı, herkesin takdirini kazanmış, Devrim sonrası demokratik hayata geçişte emeği bulunan sayın Turalı küçümsememektedir. Ancak, böyle bir kimsenin, günlük politika seviyesine inmesine, politik oyunlara adının karışmasına, bir takım basına konu olmasına hiç kimsenin gönlü razı değildir.

Bu dergi, bu memlekette demokratik rejimin yaşaması gerektiğini, yeni maceraların memlekete faydadan çok zarar getireceğini her zaman söylemiştir. AKİS, ayni zamanda, yayın hayatına atıldığı günden beri bir önemli görevde de ısrarla bayraktarlık etmiştir: "Kralın hakkı krala!"

Bugün, iki önemli mevkiden Hükümetin başında Demirel, Anayasayı kollamak ve korumakla görevli Ordunun başında da Orgeneral Tural bulunmaktadır. Ne gariptir ki, her iki başın adı da gazete sütunlarında âdeta birbiriyle yarışmaktadır. 27 Mayıs sonrasında binbir güçlükle kurulmuş bulunan "Politika dışında bir Ordu" felsefesinin gündengüne yıkılmağa çalışıldığı görülmektedir. Ordunun günlük meşgaleleri arasında politika önemli yer tutmakta, her kademeden subayın zihninde yeni yeni kıvılcımlar parlamaktadır. Elbette ki vatansever Tural da bunu arzulamamaktadır ama, bir garip gidişin içinden kendini -maalesef- çıkaramamaktadır.

Metin Toker, "Haftanın İçinden"inde bu konuyu gözler önüne sermekte ve samimi ikazlarda bulunmaktadır. Bu ikazlar yanlış değerlendirilmemeli ve arabanın tekerleğinin kırılması beklenilmemelidir.

Bu hafta bir başka ilginç yazı da Demirelin İstanbul mâcaresıdır. Özentinin insanı ne hale getirdiğini görmek istiyorsanız ve hafıza tazelemeğe ihtiyaç duyuyorsanız, bu haftaki "Politikacılar" başlıklı yazıyı okumanızı salık veririm.

İlginç bulacağınızı daha önce belirttiğimiz yazı serisine haftaya başlıyoruz.

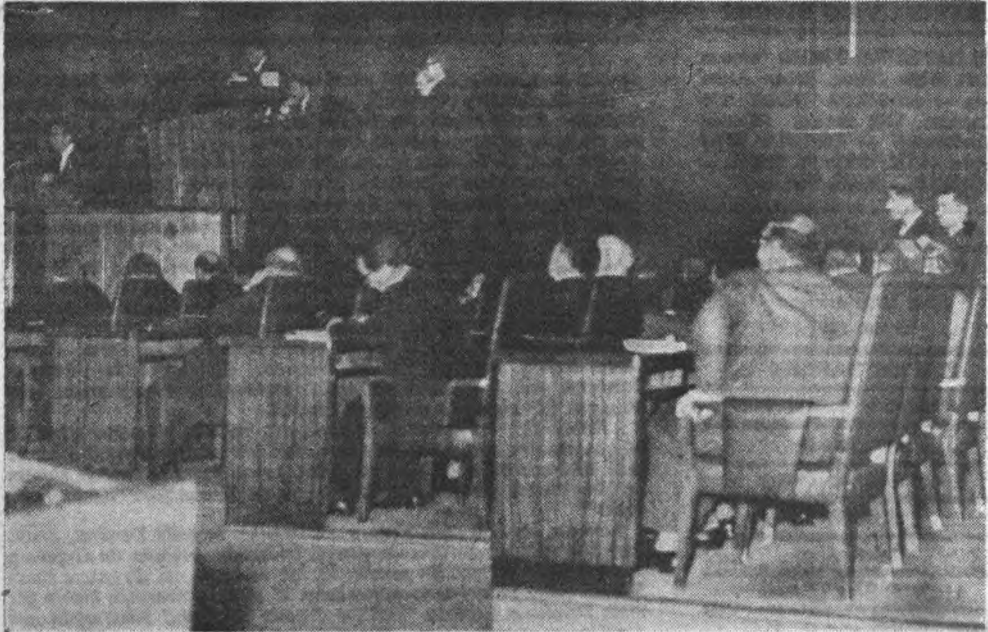
Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt : XXXVI Sayı: 635 20 Ağustos 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Demirelin sallantı geçiren Kabinesi
Yeme de yanında yat!

Millet

Başbakan bilirmiş!

Eğer Süleyman Demirel ortaya çıkar da:

"— Hükümette ne değişikliği istiyorsunuz? Bu Hükümet son derece kuvvetli bir hükümettir ve ben Bakanlarımdan memnunum. Beğenilmeyen hükümetlerin beğenmeyenlerin elinde kâfi kuvvet varsa nasıl değiştirilebileceği Anayasada ve kanunlarda gösterilmiştir. Beğenmeyen o yola başvurur" derse, memlekette "Kabine Meselesi" diye bir mesele kalmaz.

Ama Başbakan, bunu açıktan söylememektedir. Kapalı kapılar arkasında ise bir değişikliği isteyenlere hak verdiği, "doğrudur kardeşim" dediği herkes tarafından bilinmektedir. Vaziyet böyle olunca Türkiye, çocukların sorumlu mevkilere oturtulduğu bir 23 Nisan gününü, on aydır devamlı olarak oynamaktadır. Zira "Kabinede Değişiklik" haber ve temennileri -bunlar Muhalefet değil, İktidar kanadından gelmektedir- Demirel Hükümetinin kurulmasıyla başlamıştır.

On aylık Demirel İktidarına bakanların, bunca tenkidi çeken bir Af Kanunundan başka bir mârifeti AP'nin aktif hanesinde görmelerine imkân yoktur. Memleketin temel meselelerinin böyle bir iktidar tarafından halledilemeyeceğinde şüphe yoktur. Ama Demirel Hükümeti, AP'nin vaadlerine bile el atamamıştır. Hani Servet Beyannamesi kaldırılacaktı? Hani, halka plân değil, pilâv verilecekti? Hani, "iman gibi para da saklı kalacak"tı ve vergiler artık açıklanmayacaktı? Hani, piyasadan çekilmiş milyarların tekrar piyasaya dönmesini sağlayacak tedbirler alınacaktı ve bunlar Con Ahmedin devri daim makinesi gibi görülmemiş bir bolluk getirecekti? Bunlar ve bunlar gibi "palyatif ted-

Tersine dünya!.

Metin TOKER

Biliyor musunuz, "Orduya karşı girişilen tecavüzler" A.P.'lileri pek üzüyormuş! A.P.'liler, bundan dolayı büyük teessür içindeymişler ve Ordunun bu tecavüzlerden kurtarılması için ilgililere, yani Hükümete başvurmuşlar. Bu müracaatı yapanlardan biri, Şinasi Osma. Nuri Beşer hâlâ milletvekili olsaydı, Şinasi Osmaya şüphesiz o da katılırdı. O ve ötekiler.. Hani, Orduya tecavüz ettiklerinden dolayı dosyaları bulunan ve bu dosyaları son Af Kanunuyla kalkan A.P. milletvekilleri ve senatörleri.. Subaylara sövenler, onların aileleri hakkında bile ileri geri konuşanlar, halkı onlara karşı kışkırtanlar, 27 Mayısı yaptığı için Orduyu hiç bir zaman affetmeyenler ve ondan Menderesin intikamını almaya yeminli olanlar.. Şimdi bunlar hep, birer yaman "Ordunun Savunucusu"-durlar. Çünkü bunlar için Ordu, her geçen gün kendini batağın içine biraz daha kaptıran -yani, görülmemiş bir polemiğin taraflarından biri olmakta devam eden- Genel Kurmay Başkanı Cemal Turaldır. Cemal Tural da, varlığına pek inandığı edebî kudretiyle kaleme aldığı "gizli tebliğ"lerinde -bunlar, yayınlandıklarının ertesi günü gazetelerde boy göstermektedirler- "Orduya Tecavüz"den ne anladığını belli etmektedir: Çankayada, kendisine ve Kuvvet Komutanlarına yaptırılmakta olan kâşânelerin tenkidi! Vaktiyle, bir banka soygunculuğunu komünistlerin mârifeti olarak teşhisiyle şöhret yapmış bulunan Genel Kurmay Başkanı, "Orduya Tecavüz" diye vasıflandırdığı bu hareketlerin de nereden geldiğini keşfetmiştir: Komünistler.

Her halde, Orgeneral Turalın bu ithamlarından en ziyade memnunluk duyanlar, gerçek komünistlerin ta kendileridir.

Eğer bugünkü ortam içinde Türk Ordusu Türkiye için son derece önemli bir mâna taşımasaydı, Ordu üzerinde A.P.'nin yaptığı gibi bilerek ve Turalın yaptığı gibi bilmeyerek oynanan oyunlar o kadar mühime alınmayabilirdi. Ama bugün Ordu, Türkiyedeki sağlam kuvvetlerin en büyüğü ve en iyi teşkilâtlanmış olanıdır. Bu Ordunun, bir ve birlik halinde olması, bir ve birlik halinde kalması iç huzurun ve güvenliğin teminatıdır. Ordunun birliğini ve bütünlüğünü bundan bir kaç yıl önce bir takım sergüzeştçiler bozmuşlardır. Ordu bundan dolayı iki kısma ayrılıp vuruşmuştur ve zafer sergüzeştçilerde kalmadığı için birlik ve bütünlük tekrar kurulmuş, komuta zinciri kuvvet kazanmıştır. Şimdi, komuta zincirinin en üst halkası kendisini bir tartışmanın konusu yapmıştır ve bu tartışmada feci şekilde yıpranmakta olduğunun farkına varmamaktadır. Onun bu hatasının yanında, "kendine göre bir ordu" yapmakla memleketin en sağlam kuvvetini -günün moda tâbiriyle- nötralize edebileceğini sanan A.P. başlarının gayretleri Türk Ordusunu D.P. İktidarının son günlerindeki Türk Ordusunun ruh haletine itmektedir. O zamanların Amerika Büyük Elçisi Fletcher Warren'in kendi Dışişleri Bakanlığına gönderdiği raporlar sonradan yayınlanmıştır. Amerika Büyük Elçisine göre Türkiyede Ordunun bir hareketini beklemek akılsızlıktı, çünkü Ordunun başındaki Genel Kurmay Başkanı Erdelhun D.P. İktidarını sıkı sıkıya tutmaktaydı!

Her zaman söylüyorum: Bugün Türkiyedeki durum, D.P. İktidarının son günlerindeki durum değildir. Bugün Türkiyede meşru bir İktidar ve son derece hatalı bir Başbakan vardır. İhtilâl, hatalı Başbakanlara karşı olmaz. İhtilâl, meşruiyetini kaybetmiş idarelere karşı olur. Durum bu olduğuna göre mesele Ordunun şu veya bu hareketi yapması değildir. Ama, 27 Mayıstan sonra açıklanmıştır ki Ordunun esas bünyesinin kendi üst kademelerine karşı güvensizliği, bu kademeleri bir parti iktidarının emrinde görmesi alt tabakada bir teşkilâtlanmayı D.P. İktidarı henüz meşruiyetini kaybetmemişken ve memleketin başında sadece bir hatalı Başbakan varken başlatmıştır. Ordu, tabiatının icabı, Türkiyede Demirel tarafından -veya dün Menderes tarafından- temsil edilen fikirlerden yana olmaz. O yanda -bilerek veya bilmeyerek- görünen komutanlarına inanmaz. Bu ruh haletini Şinasi Osmaların sözlü soruları veya Turalların "gizli tebliğ"leri değiştirmez. Olsa olsa, üst kademe bir türkü söyler, alt kademe başka şarkı okur. Bunları hayal sanmamak lâzımdır. Bunları bir kışkırtma olarak görmemek lâzımdır. Bunlar, pek yakın bir tarihte hep cereyan etmiş vakalardır. Orduyu anlamayan, subayın zihniyetini bilmeyen idarelerin ne derece yanlış adım attıkları misallerle ortadadır. Bunların tekrarlanması, "o zaman olmadı, şimdi olur" zehabının doğması hiç bir fayda getirmez. Çünkü, o zaman olmayan şimdi de olmayacaktır.

Cemal Tural, eminim ki bilmeyerek, eminim ki istemeyerek, bir akıntıya kendisini kaptırmış bulunduğundan dolayı ve katı karakterinin neticesi, herkes için tadsız bir istikamette ilerlemektedir. Bir an durmasının, sükûnetle düşünmesinin, "acaba tenkitlerde asıl kusurlu ben değil miyim" demesinin vatana, Orduya ve kendisine büyük faydası olacaktır.

Komünistler bu yıpranmadan, bu bölünmeden memnun değiller midir? Elbette! Komünistin bütün gayesi Türkiyede Orduyu evvelâ bir kavganın tarafı yapmak, sonra onun elinden otoritesini ve prestijini almaktır. Ama insan, Cemal Tural gibi bunu sadece komünistlerin emeli zanneder ve kendisini aynı emeli taşıyan başkalarının oyununa getirirse ne yapar bilir misiniz?

O hiç sevmediği komünistin ekmeğine yağ sürer.

birler" dahi Demirel Hükümeti tarafından gerçekleştirilememiş, devri daim makinesi Kabinenin kendisi olmuştur.

Ankarada bu hafta söylenen rivayet, Başbakanın Kabinesinde nihayet bir değişikliği haftanın sonuna kadar yapacağıdır. Ama Demirelin acemiliği dolayısıyla bu değişiklik o kadar lâfın konusu olmuştur ki artık hiç bir değişiklik, ne çapı, ne de mahiyeti itibariyle kamuoyunu ve -Demirel için daha önemlisi- AP çevrelerini tatmin edemeyecek, herkesin vereceği hüküm şu olacaktır:

"— Bu muymuş, mesele? Dağ, doğura doğura bir fare bile değil, fare yavrusu doğurdu.."

Hükümet

Kaç - kovala oyunu

(Kapaktaki Konu)

On, onbeş gündür yeniden alevlenen "Kabine değişikliği" haberleri, bu haftanın başında belirli bir biçime girdi ve Demirel için yeni bir "köşe" tesbit edildi. Bu köşe dönüldüğünde, değişiklik ya yapılmış, ya da "bir ay filân" ertelenmiş olacaktır.

Köşe, bu haftanın sonunda Cumartesi günüdür. Bu tarihte bir haftalık bir Ege gezisine çıkacak olan Demirel, bu defaki köşeyi de, uygun bir mazeret bulup, Kabinesinde değişiklik yapmadan dönerse, temel atma, fuar açma faaliyetleri arasında Kabine değişikliği haberleri tavsıyabilecek ve belki de tâ Büyük Kongreye kadar rahat edilebilecektir. Gerçi Başbakan, partisindeki muhalif grup temsilcilerine bu değişikliği yapacağına dair söz vermiştir ama, bu ne ilktir, ne de son. Her defasında haberler yayılmış, partiiçi muhalefet artmış ve Başbakan durmadan söz vermek zorunda kalmıştır. Ama yine her defasında bir "köşe tarih" tesbit edilmiş, "yapılırsa yapılır, yapılmazsa sonraya kalır" formülü ortaya atılmış ve Birinci Demirel Kabinesinin muazzam kadrosundan hiç fire verilmeden 1966 Ağustosuna gelinmiştir!

Altı aydanberi devam eden bu Kabine revizyonu çalkantıları, parti içinde başmuhalif rolünü oynayan Saadettin Bilgiç üzerinde bile bazı tesirler meydana getirmiştir. Bir zamanlar Başbakanın bu yoldaki vaadlerine ciddi olarak aldanan ve bir gezi dönüşü "Kabinede değişiklik olacaktır" diye demeç veren Bilgiç şimdi, ihtiyat göstermektedir. Geçen haftanın sonunda Cumartesi sabahı, Demirel İstanbuldan geldikten birkaç saat sonra, Başbakanlıkta boygösteren ve Başbakanla görüşen Bilgiç, ayrılırken, kendisine soru soran gazeteciye, biraz sinirli bir tavırla:

"— Ben kabineden filân anlamam... Başbakan ne yaparsa yapar... Yetki onundur!" dedi ve yürüyüp gitti.

Refet Sezgin
Ne yardan, ne serden..

Demirel ise aynı görüşmeden sonra şöyle konuştu:

"— Kabineyle ilgili hiç bir şey sormayın. Benden bu konuda bir şey alamıyacaksınız! Sormaya devam edeceksiniz ama, bir şey elde edemiyeceksiniz!"

Gazeteciler, Başbakanın, bu sözleri niçin, değişiklik isteyen AP hiziplerine değil de kendilerine söylediğini hayretle düşündüler. Çünkü Demirel, değişiklik isteyen hiziplerin karşısında munisleşmekte ve "Evet, değişiklik yapılacaktır" demekteydi!

İşte, Demirelin taktiği budur: Özellikle böyle buhranlı zamanlarda, bir yandan vaad ederken, bir yandan da ricat kapılarını sonuna kadar zorlamak!..

Soluğu sınırda alanlar

Böyle buhranlı zamanlarda ricat imkânlarını zorlayan sadece Demirel değildir. Bu Kabinede Bakan olmak mutluluğuna erişmiş politikacılar da, hele isimleri "değiştirilecek Bakan"a çıkmışsa, tedbirlerini derhal almaktadırlar. Nitekim bu defa, bir değişiklik olursa sandalyelerini kaybedeceklerine muhakkak gözüyle bakılan bazı Bakanlarda, geçtiğimiz haftanın sonundan itibaren şiddetli bir gezi ve teftiş eğilimi başlamıştır. Hem de Ankaraya'en uzak bölgelerde ve hattâ sınırlarda!.. Başarısız Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengizin, birkaç gündür incelemelerde bulunduğu Erzurumdan Ankaraya dönmesi beklenirken, rotayı Karsa çevirdiği görülmüştür. Dengiz kuzeydoğu sınırımızdaki eğitim hizmetlerini, zaman harcamaktan hiç korkmadan, uzun uzun teftiş etmiştir. Köy İşleri Bakanı Sabit Osman Avcı da bu karışık günleri Ankaradan uzaklarda geçirmeyi faydalı bulmuştur. Gümrük ve Tekel Bakanı İbrahim Tekin ise çalışmalarına İstanbulda devam ederken âni bir ilhamla Kapıkuleye hareket etmiş ve kuzeybatı sınırımızdaki durumu incelemiştir.

Ankaradan ayrılmayan Bakanların rahat ve huzur içinde bulundukları ve yerlerini sağlam gördükleri sanılmamalıdır. Gerçi bazı Bakanlardan "sabit Bakan" diye bahsedilmekte ve bunların yerlerini kaybetmeyecekleri kesinlikle ifade edilmektedir ama, bunlar bile durumlarından tam olarak emin değildirler. Meselâ, bir ara, değişiklik yapılırsa, Cihat Bilgehanın, fiilen Başbakan Yardımcılığı görevini ifa ettiği Devlet Bakanlığından ayrılacağı, yerine Bilgiçin getirileceği ve Bilgehanın Millî Eğitime verileceği bildirilmiştir. Böyle bir operasyonun Bilgehan için yaratacağı riskler meydandadır. Devlet Bakanlığından alındıktan sonra Millî Eğitimin kendisine verilmesi unutulmasa bile, böyle bir halde Demirelin sağ kolu olma avantajı önemli derecede sarsılabilecektir.

Yine böyle, durumu kuvvetli görünenlerden Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk de biraz tedirgin olmuştur. Çünkü Öztürkün, şimdilik Bakanlığından alınarak, hitabet gücünü daha sık ortaya koyabileceği ve Hükümet adına Parlâmento kürsüsüne çıkabileceği bir başka Bakan-

lığa getirileceği yayılmıştır. Tabii bunun da riski, Öztürke, "Siz Parlâmento kürsüsünde daha başarılısınız. Bakan yapıp da hareket serbestinizi engellemek doğru değil" denmesidir.

Hattâ Faruk Sükanla Ahmet Topaloğlu dahi kulaklarına kar suyu kaçan Bakanlar arasındadırlar. Çünkü her ikisinin Bakanlığı da, Saadettin Bilgiçe verilecek Bakanlık olarak anılmıştır.

Bazı Bakanlar ise yerlerinden olmamak için ilgi çekici tedbirlere başvurmaktadırlar. Meselâ bunlardan biri, "gardaşım" lâfını ağzından düşürmeyen mütevazi Tarım Bakanı Bahri Dağdaştır. Dağdaşın tevazuu, kendi kendini methetmesini imkânsız kılmaktadır. Halbuki içinde yaşadığımız günler bir Bakanın propagandasının yapılması zorunlu olan günlerdir.

Durum bu merkezde iken, Ziraat Odaları Birliği ortaya çıkmış, Tarım Bakanı Dağdaştan herkesin memnun olduğunu, böyle kıymetli bir Bakanın, hele böyle önemli işlerin -acaba bu önemli işler içinde toprak reformu var mı?- arasında değiştirilmesinin sakıncalı olduğunu gerekli biçimde belirtivermiştir! Ziraat Odalarının bu teşebbüs için Dağdaş tarafından tahrik edildiği ise elbette ki bir tahminden ibarettir.

Birinci Demirel Kabinesinin değişiklik çalkantıları arasındaki durumu işte budur. Türkiyeye huzur getirmek iddiasındaki bu Hükümetin bir üyesi, haftanın başında şöyle dedi:

" —Bu değişiklik artık yapılmalıdır. Ne huzur kaldı, ne çalışma şevki... Her şey ve herkes ayakta. N eyapacağımızı şaşırdık!."

Papatya falı

"Olacak mı, olmıyacak mı?" sorusu şu günlerde yalnız Bakanların ve Bakanlık bekleyen AP'lilerin değil, politikayı izleyen herkesin zihnine takılmıştır. Bütün kuvvetli söylentilere ve emarelere rağmen, AP Grupunun iç bünyesini ve Süleyman Demirelin ürkek, vehimli kişiliğini yakından tanıyan ve kendisinin AP Grupu içinde sanıldığı kadar kuvvetli olmadığını iyi bilen kimseler, Başbakanın, Kabinesini değiştirmiyeceğini söylemektedirler. Demirel, birer meçhulken Kabinesine aldığı kimselerin, Bakan olduktan sonra kendisini zaman zaman dinlemediklerini, "hayır" deyip direndiklerini şu "Zayıf Kabine" denemesinde dahi müşahede etmiştir. Bunun içindir ki daha tecrübeli, şöhretli ve bilgili elemanlardan kurulu "kuvvetli" bir Kabinede, kendisinin bir gölge gibi bir kenara itilmesi ihtimalinden korkar hale gelmiştir.

Bir garip psikoloji de Demirel ve Kabine arkadaşlarını etkisi altına almıştır. Altı aya yakın bir süredenberi devam eden Kabine revizyonu dedikoduları, Kabine üyeleri arasında, her an batması muhtemel bir geminin yolcularındakine benzer bir birlik ve beraberlik duygusu yaratmıştır. Tabii bunun istisnaları da vardır. Meselâ Cihat Bilgehanla Mehmet Turgut arasındaki şiddetli geçimsizlik bu istisnalardandır. Bu geçimsizlikte saldırgan ve sataşıcı durumda bulunan, Bilgehan hakkında buraya yazılamıyacak sıfatları sık sık ağzından kaçıran Mehmet Turguttur. Bu çekişmenin asıl sebebi ise, bir zamanlar Demirelin sağ kolu Turgut iken, şimdi bu avantajlı mevkiin Bilgehan tarafından doldurulmasıdır. Gözden düşen ve bugünlerde mevkiinden de düşeceğine dair belirtilere sık sık rastlanan Turgutun öfkesi, bir bakıma, haklıdır. NATO'ya, CENTO'ya, Demirele ve örtülü ödeneğe şiddetle bağlı olduğu anlaşılan AP'li bir siyasî derginin bugünlerde baş hedefinin Mehmet Turgut olması dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu dergide Mehmet Turguta yakıştırılan görev şudur: "Yalova Kaymakamı"!

Revizyon ve Kongre

Bakanlar koltuklarını düşünürler de Demirel düşünmez mi? Elbette ki o da Genel Başkanlığı ve Başbakanlığı korumanın yollarını düşünmektedir. Kabine değişikliği meselesine de Demirel şüphesiz hep bu açıdan bakmaktadır. Bir deği

Kimi aldatıyoruz?

Bu satırlar okunduğu sırada, komşumuz Bulgaristanın Dışişleri Bakanı İvan Başev, Türk Hükümetinin dâvetlisi olarak, Ankarada bulunacaktır. Diğer bir sosyalist devlet olan Romanyanın Başbakanından sonra Bulgaristanın yüksek kademeli bir yöneticisinin de Türkiyeye gelmesi, türk basınında dış politikamızla ilgili çeşitli iyimser görüşlerin ortaya atılmasına yol açmıştır. Ancak, şu gerçeği apaçık söylemek gerekir ki, bugün işbaşında bulunan AP Hükümeti, dış politikamızda kendinden önceki hükümetler tarafından başlanan değişikliği sürdürüp götürecek nitelikte görünmemektedir. Dışişleri Bakanlığının muhayyilesi, bir bulgar yetkilisiyle yapılan görüşmelerde, "Bulgaristandaki türklerin durumu", "ortak sular meselesi" ve bazı "sınır belirsizlikleri" gibi ikili sorunların ötesine geçememektedir.

Bu kısırlığın sebebi, konu yokluğu veya değişik ideolojilere bağlılık değildir. Türkiyenin bir süre önce bağımsız bir dış politika izlemek istemesi Washington'un hiç hoşuna gitmemiştir ve bu, Demirel Hükümetine şimdiye kadar pek çok defalar duyurulmuştur. Başkan Johnson, De Gaulle ve Vietnam dertleri ortalıkta dururken, başına bir de Türkiyenin çıkmasını istememektedir. İzlediği akıl almaz politika yüzünden yavaş yavaş amerikalıların desteğini bile kaybetmeye başlayan Demirel, şu günlerde Washington'dan gelen telkinleri her zamankinden daha çok dinlemek zorundadır.

İşler böyle olunca, son günlerde yapılan temasları önceden yapılmış bazı teşebbüslerin görünüşü kurtarmaya yönelmiş uygulamalarından başka birşey olarak yorumlamağa imkân var mıdır? "Ya ikili anlaşmalar?" denilecektir. Hemen belirtmek gerekir ki, bazı müteber gazetelerde çıkan haber ve yorumların aksine, bu mesele de Dışişleri Bakanlığında çok uzun süreceği anlaşılan bir "yaz uykusu"na yatırılmıştır!..

şiklik, sonbahardaki Büyük Kongreyi nasıl etkiler? Bu sorunun cevabı Demirel için önemlidir. Evhamlı bir politikacı olan Demirel, büyük çapta bir Kabine revizyonuna giderse, Kabinesinden ayrılanların bir kütle halinde hareket edip, kendilerinin ve taraftarları olan milletvekilerinin kendi bölgelerinden gelecek delegeleri Kongrede karşısına çıkaracaklarından endişe etmektedir. Demirelin şöyle düşündüğü, kendisine yakın çevrelerce ifade edilmektedir: Kabinede esaslı bir revizyon yapacak olursa, Kabineden çıkanlardan başka, Bakanlık vaadi alıp Bakan olamıyanlar kendisinin karşısına geçecekler ve muhalefet hizipleriyle birleşeceklerdir. Oysa Bakan olmayı bekleyenlerin Kabineye Kongreye kadar dahi girmemeleri, ümitlerini tamamen kırmayacaktır ve bunlar Demirelin karşısına geçmeyecekler, hattâ ona cilve yapmağa devam edeceklerdir.

Şu söz, Demirelciler arasında yaygındır:

"— Şu anda AP Grupunda 50 tane doktor, Sağlık Bakanlığı bekliyor. Eğer Kongreden evvel Sağlık Bakanı değiştirilirse, bunlardan biri Bakan olacak, geri kalan 49 doktor, yerinden edilen Edip Somunoğlu ile birlikte 50 kişi halinde muhalif cepheye geçebileceklerdir. Ama değişiklik Büyük Kongreden sonraya bırakılırsa, 50 doktor 50 Bakan adayı olarak Demireli destekleyecektir!"

İşi bu açıdan ele alan Demirel ve takımı, yapılacak bir revizyonun kendilerini Kongre öncesinde kuvvetlendirmiyeceğini, aksine zayıflatacağını düşünmektedirler. Buna hükmederken, değişiklik sonunda küseceklerin munzam muhalefetinden başka, Kongre öncesinde Kabineye girecek muhaliflerin Bakan olmaktan alacakları kuvvetle daha etkili kulis yapabileceklerini de hesaplamaktadırlar. Hesaplar böyle yapılınca, kararsızlık ve oyalama sürüp gitmekte ve işler ciddiyetini kaybederek bir "Kabine Oyunu" haline dökülmektedir.

Koltuk cilveleri

Bu oyun, âcil meselelerinin çözümünü bekleyen yoksul halk için olmasa dahi, iktidar partisi mensupları için epey eğlencelidir. Oyunu her AP'li, kendi "eline" göre oynamaktadır. Eğer gaye Bakan olmaksa ve bunun için şans varsa, yapılacak iş, hiziplerden birine intisap etmek ve el altından şahsî propaganda yürütmektir. Propaganda öyle yapılmalıdır ki, sahibi, Demirelin gözüne şirin görünsün ve "Bu adam Bakan olmalıdır" intibaını yaratsın. Kimisi bu iş için diplomalarını, mazide yaptığı müsteşarlığı, valiliği tezgâha sererken, kimisi de önümüzdeki Büyük Kongrede Demirelin ihtiyacının ne olacağını hesaplıyarak Teşkilât üzerindeki etkisini göstermeğe uğraşmaktadır.

Mehmet Turgut
"Yabancı olduk şimdi..."

Oyunun ikinci kaidesi, revizyon haberlerini ve değişecek Bakan listelerini devamlı olarak gazete sayfalarında tutmak ve gerektikçe tazelemektir. Bu alanda bazı AP'liler hayli ihtisas kazanmışlardır. Bunlar basınla yakınlık kurmakta ve iyi haber alabildikleri izlenimini yaratmaktadırlar. Bundan sonrası basittir: Habersiz kalmış bir gazeteciye ulaştırılan bir kabine değişikliği listesinin gazete sayfalarına aksetmemesi nadirattandır... Son günlerde gazetelerde yayınlanan değişiklik listelerinin de bu usûlle gazetelere intikal ettirildiği ifade edilmektedir. Hattâ bu listelerin halen Bakanlık sandalyesinde oturan bir eski YTP'li ile Bakanlığa hazırlanan yakın arkadaşı arasında Çiftlik lokantasında bir yemek sırasında kaleme alındığı söylenmektedir.

Netice ne Hükümet, ne de AP İktidarı için parlaktır. Değişiklik haberleri devam ettikçe, bu Hükümetin başarısızlığı hatırlanacak, temel atma törenleri ve kalkınma nutukları bu gerçeği unutturamıyacaktır. Şu basit sonuca en basit mantık dahi ulaşabilir: Değiştirilmesi kendi partisi tarafından ittifakla istenilen hükümet, başarısız hükümettir. Altı aydır değişiklik için söz veren, fakat yapmayan ve böylece haber ve yorumların devamına sebep olan Demirel, bu yanlış tutumuyla, kendisi aleyhindeki intibaın bizzat sebebidir. Çünkü her iktidarı yıpratabilecek etkideki şu "Kabine Oyunu", Kabine değişikliği yapılmadığı için devam etmektedir.

Kulağa Küpe...

Hoppala!

İki gazete haberi:

"Başbakan Süleyman Demirel dün Bakırköy Tımarhanesini ziyaret etti ve delilere tavsiye kartı dağıttı."

"Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay dün Bakırköy Tımarhanesini ziyaret etti ve delilerle görüştü."

Delilerle uğraşmak akıllılarla uğraşmaktan daha mı kolay, ne?

Politikacılar

170 - 172 numaralı daire

Arabadan inen beyaz saçlı, gözlüklü, zayıf adam, Park Otelin kapısından süratle içeri girdi. Ürkek bakışlarıyla kendisini karşılıyan sivil polislere ismini fısıldadıktan sonra, ayni acelecilikle merdivenleri çıkmağa başladı. İkinci katta 170-172 numaralı dairenin önüne geldiği zaman, kısa bir tereddüt geçirdi. Bu sırada kapı açıldı. Kısa boylu, tıknaz bir adam kendisini gülerek karşıladı. İçerde, saçtan yana oldukça nasipsiz, gözleri normalden fazla dışarı fırlamış, heybetli gövdeli bir adam, uzun boylu, asık suratlı, saçsız arkadaşıyla ayakta duruyordu. Heybetli gövdeli adam, beyaz saçlı, gözlüklü adamı

görünce, dudakları ön seyrek dişlerini gösterecek şekilde yayıldı ve iki adım ileri atarak:

"— Hoş geldiniz.." dedi.

Kuşkulu ve heyecanlı görünen gözlüklü zayıf adam, aynı soğuk tebessümle elini uzattı. Bu arada kapı da kapandı.

Bu ilginç tipli dört adamın, geçtiğimiz hafta Cuma sabahı saat 8.30'da buluştukları oda, Türkiyeyi ihtilâle sürüklemiş ve bu uğurda idam edilmiş bir Başbakana ait oda idi. İlginç tipli bu dört adamın, Marmara denizine nâzır şâhane odada yaptıkları tam 110 dakikalık gizli toplantı da çok yönden, geçmiş devri hatırlatacak nitelikte oldu. Zira bu dört adamdan heybetli gövdeli olanı, iktidara geldikten sonra kendisini Menderes özentisine kaptıran, AP'nin Başı Süleyman Demirelden başkası değildi. Diğerleri ise, bu Başbakanın İçişlerini yürütmekle görevli yardımcısı **Faruk Sükan** ile Milli Savunma Bakanlığını yapmakta olan Ahmet Topaloğluydu. Sabahın erken saatinde "çok gizli" toplantıya çağrılan zat ise, İstanbul iş çevrelerini Parlâmentoda temsil eden ve başta Celâl Bayar olmak üzere, bütün Yassıada hükümlüleri ile AP arasında siyasî ve hukukî ilişkileri kurma çabasında olan AP milletvekili Ahmet Dallı idi.

O sabah, daha gazeteciler Park Otelin yolunu tutmadan önce - çünkü saat 10'dan sonra Başbakan Demirel İstanbulu gezecekti - dört kişi arasında Menderesin odasında yapılan görüşmenin bir önemli tarafı daha vardı: Son günlerde AP içinde patlak veren huzursuzluk ve ikiye ayrılmalar konusunda Ahmet Dallının küçümsenmiyecek bir rol oynamakta oluşu... Saadettin Bilgiç grupunu, Ahmet Dallıyı avlamak suretiyle vurmak ve böylece muhafazakâr - milliyetçilere Genel Kongrede büyük fırsat vermemek Demirelin tek arzusu idi. Bu yüzden, o gün Menderesin eski odasında tam 110 dakika hep bu durumlar konuşuldu. Dallının toplantıdan memnun ayrılışına bakılırsa, Demirel birinci raundu kazanmış denilebilirdi.

Süleyman Demirelin -artık bilinen diğer ismiyle "Bay Olay"ın- Menderese olan özentisi sadece, onun Park Oteldeki odasına yerleşmekten ibaret sayılamazdı. Gerçi Menderesin, vaktiyle 170-172 numaralı dairede çok güzel, unutulmaz dakikalar geçirdiği ve boş çerçeve doldurma sanatının şâhikasına bu odada ulaşmış olduğu söyleniyordu ama, nedense, son iki yılda birden bu daireden soğumuş, 173-175 numaralı daireye yerleşmişti. Bunu, ünlü opera sanatçısı hanıma olan aşkına bağlayanlar da oldu. Ancak, bütün uğursuzluk da, galiba, bu daireye taşındıktan sonra başladı

Bay Olayın Park Otele yerleşmesi onun Menderese benzeme arzusundan ileri geliyordu ama, ortada aşk olmayınca, bu benzeyiş, şeklî bir benzeyişten ibaret kalıyordu. Onun içindir ki Bay Olay, Menderesin gülümseyişine, yürüyüşüne, el sallayışına, gözlüklerine, velhasıl tüm özelliklerine de mirasçı çıkmayı münasip görmüştü.

Nitekim, "bol lâf - bol palavra"-dan başka, halka, bugüne kadar dişe değer hiçbir şey vermemiş olan Demirelin İstanbula gelişi bile Menderesi hatırlamaya yetti.

İstanbulda TMTF'nin düzenlediği Uluslararası Kültür Şenliğini dahi gölgede bırakacak bir şenlik, geçtiğimiz hafta Perşembe günü, Demirelin Yeşilköy Askerî Havaalanına inmesiyle başladı.

O da böyle başlamıştı

Saatlerin 11.40'ı gösterdiği sırada, askerî havaalanının ufacık pisti, şimdiye kadar rastlanmamış derecede bir kalabalıkla dolmuştu. İstanbulda ne kadar general, daire müdürü ve milletvekili varsa, hemen hepsi alana koşmuştu. Bunların yanısıra çok sayıda sivil polis, kavurucu güneşin altında, kalabalığın arasında araziye uymuştu. Bunlara ilâveten bir manga asker de tam techizat hazırlanmıştı. Ankaradan havalanan 581 numaralı askerî uçak alana indiği zaman, protokolu düzenlemekle görevli bir subay telâşla sağa-sola koşmağa başladı. Herkesi sıraya sokmağa çalışan subay:

"— Beyler, lütfen sıraya girelim!. Sağ taraf, biraz daha geriye!. Lütfen!. Askerler görünmelidir. Beyler, geriye!." diyerek, şenliği daha da renklendiriyordu.

Denilebilir ki bu, AP'nin, iktidara gelişinden buyana âlâyıvâlâ ile tertiplediği Menderesvârî ilk karşılama töreni oluyordu. Piste dizilen karşılayıcıların başında Savunma Bakanı Topaloğlu, onun yanında sırayla Çalışma Bakanı Erdem, Vali, Belediye Başkanı, I. Ordu Komutanı, Genel Kurmay 2. Başkanı, gene-

Süleyman Demirel Yeşilköyde karşılanıyor

"Yağ satarım, bal satarım, ustam öldü.."

raller, amiraller, milletvekilleri, partililer vardı. Saat tam 11.45'te açılan askerî uçağın kapısında önce buruşuk pantalonlu bir gövde, sonra da sol omuz üzerine düşmüş muhteşem saçsız bir baş göründü. Bu, Süleyman Demireldi. Onu, sırmalı apoleti yıldızlarla dolmuş bir general takip etti. Bu da, Genel Kurmay Başkanı Turaldı. Onların arkasından, Bakanlardan Sükan, Dinçer, Öztürk ile Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Korgeneral Gökakın ve Kuvvet Komutanları indiler. Yalnız, uçaktan inen generallerin, alandaki bu debdebeli karşılama törenine hayret ettikleri yüzlerinden belli oluyordu. Nitekim Deniz Kuvvetleri Komutanı Necdet Uran, uçağın merdiveninden indikten sonra, karşılayıcılardan Ahmet Topaloğluna hitaben:

"— Bravo doğrusu! Bize böyle bir karşılama hiç yapılmamıştı. Demek, Başvekil geldi, böyle oldu!. Biz de isteriz böyle karşılama törenleri!.." demekten kendini alamadı.

Uranın bu takılışına gülenlerden biri, belki de en önemlisi Demirel oldu!. Ayıp olmasın diye, bu debdebeli karşılama töreni için bir-iki lâf etmek istiyen Demirel de, sadece:

"— Niye zahmet ettiniz?." diyebildi.

Bu sözlerdeki sunilik gözden kaçmadı. Zira Süleyman Demirel, beraberinde gelen komutanlara şöyle bir gösteriş yapmak, tantanayı gören gözlere de "Breh, breh... Şu sevgiye, şu ilgiye bak! Menderes solda sıfır kalır" dedirtmek için bu debdebeli karşılamayı hazırlatmıştı. Demirelin suni tevazuuna kurt gazeteciler tabiî inanmadılar. Sonra, şu husus da dikkatlerden kaçmadı: Dünyanın hiç bir yerinde, gizli yapılacak olan bir Güvenlik Kurulu toplantısına Cumhurbaşkanı tarafından çağrılanlar, o günki gibi böylesine törenlerle karşılanmazdı. Hattâ toplantıya katılacakların gelişinden çoğu zaman kimsenin haberi bile olmazdı. Olmamak gerekirdi.

Bu tantanalı tören Yeşilköy Askerî Havaalanında bitse, gene iyiydi. Kraldan fazla kralcı Vali Vefa Poyraz, velinimeti Süleyman Beyi aynı tantana ile Vilâyet içinde de karşılattı. Vilâyette ne kadar memur, müdür, müstahdem varsa, hepsi saf saf dizildi ve Demirel, bunların arasından, eski günleri ihya pozunda geçti.

Ahmet Dallı
Tehlikeli alâkalar

Tarabya Otelinde yemek

Saat 13.00'te Demirel Tarabya Otelinde, 35 kişilik uzun bir masanın başında yemek yedi. Eski DP'lilerin son zamanlarda pek rağbet ettikleri, Boğazın bu şâhâne otelinde yenilen yemekte, Demirelin yanında Ahmet Dallı ve AP İl Başkanı Cavit Köksal bulunuyordu. Yemeğin tek dikkate değer yanı, tekerlekli servis arabasıyla getirilen, tereyağından yapılmış kırat heykeli oldu. Boğazın serinliğinde ancak birkaç saat erimeden kalabilecek olan bu "Tereyağından Kırat", AP İktidarının bir tereyağı gibi eriyeceğini anlatmak için mi yapılmıştı, yoksa yağcılığın yeni bir ifade şekli miydi, işin bu yönü üzerinde duran olmadı. Hele, bu "Tereyağından Kırat"ın üzerine de elinde mızrak taşıyan bir kadın bindirilmişti ki, Süleyman Demirel buna bir anlam veremedi.

Yemek henüz bitmiş, kahveler ısmarlanmıştı ki, Demirel ansızın yerinden kalkarak:

"— Bana müsaade, beyler.." dedi.

Bu beklenmedik söz, davetlilerin son lokmalarını boğazlarında bıraktı. AP İl Başkanı bir ok gibi yerinden fırladı ve Demirele, 66 model Chevrolet marka arabasına binerken yetişebildi.

Tarabya Otelinden tek başına ayrılan Demirel, sahil yolunu takip ederek, tam saat 15'de Yıldız Parkı içinde bulunan Şale Köşküne girdi. Cumhurbaşkanı Sunay ise, Florya dan ayrıldıktan sonra müzeleri gezmiş, Demirelden önce Köşke gelmiş bulunuyordu. Cumhurbaşkanı ile Başbakan, bir odaya çekilerek tam 45 dakika konuştular. Neler konuştukları öğrenilemedi.

Şale Köşkünde o gün, ilk defa olarak Millî Güvenlik Kurulu toplanacaktı. Başbakanın Köşke girişinden 15 dakika sonra, toplantı için gelen ilk Bakan Maliye Bakanı İhsan Gürsan oldu. Ne var ki, Maliye Bakanını, Güvenlik Kurulu toplantısından çok, "Muayede" salonundaki nadide halı ilgilendiriyor gibiydi. Zira Gürsan, denildiğine göre, dünyanın en büyük ve kıymetli halılarından biri olan bu halı hakkında Köşk ilgililerinden uzun uzadıya bilgi almıştı. Gürsanın, halının tarihçesini, enini-boyunu, değerini sormakla vakit doldurduğu sıralarda ise diğer Bakanlar ve Kuvvet Komutanları da Köşke girmiş bulunuyorlardı.

Güvenlik Kurulu toplanıyor

Güvenlik Kurulu, bildirilen saatten 10 dakika geç toplandı. Buna, foto muhabirlerinin resim çekmelerine izin verilmesi sebep oldu. Saat 16.10'da toplanan Kurulun çalışmaları saatlerce sürdü. Ancak, toplantıya katılan Bakanlardan sadece biri, Ali Naili Erdem, toplantının bitmesine daha iki saat varken, yâni 19'da çıktı. Erdem sadece, "Saat 20 uçağı ile Ankaraya gitmem gerekiyor" dedi.

4 saat 55 dakika süren Güvenlik Kurulu toplantısında neler konuşulduğu hakkında en ufak bir açıklama yapılmamakla beraber, gündemin, bir önceki hafta Ankarada, Milli Emniyet Başmüfettişlerinin yaptıkları toplantıya ait raporlarla Af Kanunu meselelerinden ibaret olduğu, bu arada Kıbrıs konusunun da gözden geçirildiği daha sonra anlaşıldı. Ancak, toplantı hakkında bilgi almak için çırpınan gazeteciler, Başbakanı beklemekle hiç de birşey elde edemediler. Saat 21.05'te toplantı dağılınca Demirelin etrafı-

nı saran gazetecilerin ,

"— Enosis gerçekleşiyormuş, doğru mu?" şeklindeki sorularına, toplantıdan oldukça sinirli bir halde çıkmış olan Demirel:

"— Kelime oyunlarıyla beni konuşturamazsınız!. Haydi, allahaısmarladık." demekle yetindi.

Vakit bir hayli ilerlemişti. Akşam yemeği için Park Otel kararlaştırılmış olmasına rağmen Demirel, burada yemek yemekten caydı. Emirgân'daki Abdullah Restoran, Güvenlik Kurulu toplantısında hayli sıkıldığı -hattâ sinirleri bozulduğu- dikkati çeken Demirel için en uygun yerdi. Sıkıntısını ancak Boğaziçi giderebilirdi.

Festival başlıyor

Geçtiğimiz hafta Perşembe günü, Demirel için sadece tören ve toplantı günü oldu. Oysa kendisi biraz halka gözükmek, biraz AP propagandası yapmak, biraz parlak lâf etmek istiyordu. Hazır İstanbula gelmişken, gazetecilerin karargâhında bulunurken, son günlerde parti içinde ve dışında sarsılan prestijini kurtarmanın çaresine bakmalıydı.

Bu düşünceyledir ki, Cuma sabahı Menderesin odasında, Ahmet Dallı ile 110 dakikalık özel bir görüşme yaptıktan sonra, İstanbulu gezmeğe karar verdi. Saat 10.20'de Park Oteldeki Menderesin odasından, yanında sadık yardımcılarından Topaloğlu ve Sükan olduğu halde, gene Menderesvârî bir çaka ile çıkan Demirel, 25 arabalık bir konvoy halinde, İstanbulun içinde, turistik gezisine başladı.

Ancak İstanbulun trafiği, öyle, çakalı gezilere pek imkân vermediği için, konvoy Karaköyde çakılıp kaldı. Öndeki trafik arabasının güpegündüz kırmızı ışıklarını yakmasına ve devamlı surette canavar düdüğünü çalmasına rağmen, tıkanan trafik bana mısın bile demedi. Yol kendiliğinden açılınca, konvoy yeniden harekete geçti. Demirelin arabasının arkasında Emniyet Müdürünün arabası, onunda arkasında gazetecilerin arabaları gidiyordu. Bu arada AP Il Başkanı Köksal, sarı renkli Mercedes'iyle ikide bir gazetecilerin önüne geçmeğe çalışıyor, fakat buna fırsat bulamıyordu. Bu durumu gören bir gazeteci, yanındaki arkadaşını dürterek:

"— Bak, bak, şuna bak! Yağcılık yapıp, Demirelin gözüne girecek aklısıra... Ama, hava alır!." dedi.

Menderese benzemek için Menderesin gittiği yoldan yürümenin gerekli olduğunu daha AP Genel Başkanı seçildiği günlerdeki hareketleriyle gösteren Demirele, bütün bu gösterişe rağmen, İstanbullular iltifat etmediler. Hattâ, alkışlamak şöyle dursun, el sallıyan, tebessüm eden bile yok denilecek kadar azdı. İstanbul İstanbul olalı, ilk defa bir Başbakana böylesine ilgisiz, böylesine kayıtsız kalıyordu.

Turistik gezi -daha doğrusu propaganda gezisi- gazeteciler için oldukça eğlenceli oldu. Demirel Sirkeciden, sahil yolunu takip ederek, tâ Kazlıçeşme önüne kadar geldiğinde, ilk meharetini göstermek hevesine kapıldı. Arabadan indi, sahil yolu inşaatını yapan Karayolları I. Bölge Müdürünü karşısına alarak, inşaat konusunda onunla teknik terimlerle konuşmağa başladı. Bölge Müdürünü âdeta sınava çekti. Bu arada, yola dökülen beton harcını avuçladı ve parmakları arasında ufalamağa başladı. Bunu yaparken de, yan gözle foto muhabirlerine bakıyor, "haydi çeksenize, millet bunu görsün" der gibi poz veriyordu.

Plânlı - programlı olarak yaptığı işlerin sayısı 9 ayda bir elin parmak sayısını doldurmıyan Demirel, inşaatçılara:

"— İstanbula konulacak her taş bir plâna göre olmalıdır.." vecizesini de savurmayı ihmal etmedi.

O gün bu, Demirelin ilk konuşması oldu. Arkasından, kendisine tezahürat yapan işçilere:

"— Allah sizden razı olsun!" dedi.

Patates fabrikasından ne haber?

İşçiler o gün, Demirelden devamlı surette iş istediler. Demirel ise, her zaman yaptığı gibi, devamlı olarak, "iş çok bizde.." deyip durdu. Ama, işin nerede olduğunu söylemedi. Bir ara, 15-16 yaşlarında bir çocuk, ansızın kalabalığın arasından sıyrılarak, diğer işçiler gibi, Demirelin çimentolu ellerine sarılıp öptü. Demirel bu çocuğun da yol inşaatında çalıştığını sanarak:

"—Sen de burada mı çalışıyorsun?" diye sordu.

Çocuk :

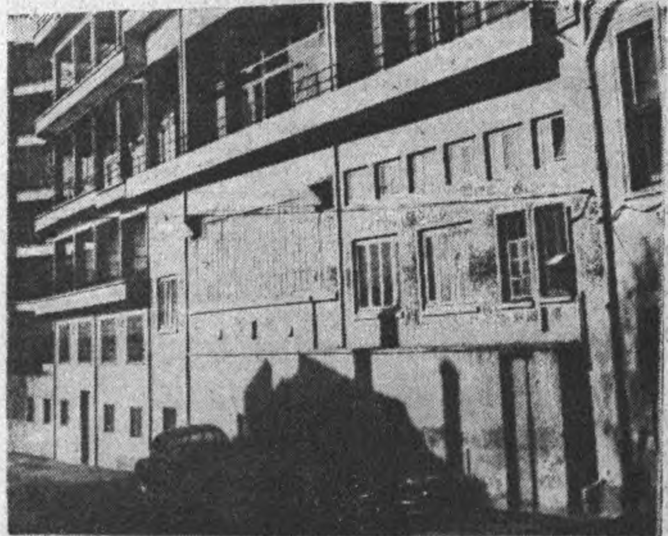
"—Hayır efendim." dedi.

Bunun üzerine Demirel, çocuğun nerede çalıştığını, ne iş yaptığını öğrenmek istedi.

Çocuk :

"—Patatesçiyim. Patates satıyorum..." deyince, Demirel bir tuhaf oldu.

Topaloğlunun o hiç gülmeyen yüzü ise daha da asıldı. Tebessü-

Park Otel

"Hatırla mazi-i mes'udu, sen de...."

Demirel Bakırköyde bir deli ile
"Bir saltanatın var ki Süleyman çok ömür..."

müyle meşhur Sükanın ise dudakları büzüldü, kaşları çatıldı. Çocuk, sanki suç işlemiş gibi, birden ürktü. Gerçekte çocuk, bilmeden, Demirele, seçimlerden çok önce vaadedilen patates fabrikası hikâyesini hatırlatmıştı!

Demirelin ikinci uğrak yerini, Çekmece Nükleer Araştırma Merkezi teşkil etti. Saat 11,30 da burada teknik bilgi aldı, teknik sözler etti. Atom reaktörüne soğuk terler dökerek giren Demirelin burada yaptığı çok kısa konuşma, yaptığı vaadler oldukça enteresandı. Burada Yüksek İlim Akademisi kurulmasını istiyenlere "Tamam" dedi. "Yurt dışındaki türk atom alimlerinin askerlik meselesi var" diyenlere, "O kolay iş.." dedi. Topaloğlu da:

"— Onları askere alır, gene böyle bir yerde çalıştırırız" teminatını verdi.

Yardım istiyenlere ise Demirel :

"— Benim desteklemem kolay! Burada insanlığın kaderi yatıyor mu?.. Yatıyor!. Kimsenin burayı tahrip etmeğe gücü yeter'mi?.. Yetmez!.. Öyleyse, ihya etmek görevimizdir." dedi.

Allahlık işler

Dikkati çeken bir diğer husus da, Demirelin, biraz okumuş kimselerin yanında "Allah" sözünü hiç etmediği halde, köylülerin, işçilerin karşısında hep Allahtan bahsetmesi oldu. Nitekim, Nükleer Araştırma Merkezinde radyoaktiviteden korktuğu için yemeğe oturmıyan Demirel, saat 13'de Ambarlıda yapılan termik elektrik santralı inşaatını gezerken işçilere, konuşmasında hep Allah kelimesini kullanarak hitâbetti. Fakat işçiler, gerçekci bir ifadeyle, "Beyim, memlekette iş yok. İş bulamıyoruz" dediler. Buna kızan Demirel :

"—İş çok! Gayret edin, bitsin burası! Herkese iş var!.. Daha neler yapacağız, neler!. Çok işimiz var. Allah hepinizden razı olsun. Allah gayret versin. Çalışın, çalışın!. Bir an önce bitirin de, gelip açayım.. Allah gayretinizi artırsın. Fakirliği ortadan kaldırmaya çalışıyoruz" şeklinde, sakal duasını andırır lâflar söyledi.

Gazeteciler, hazır Çekmeceye gelinmişken, Başbakanın Basınköyü gezmesinden fayda umdular. Saat 13,45 'de, 200 gazeteci ailesinin oturmakta olduğu Basınköye gidildi. 13 milyon liraya mal olan bu köyün bir derdi vardı. Köyde, toprak kayıyordu. Bu yüzden gazeteciler tedirgindiler. Demirelden - nasıl olsa bol bol vadediyordu - acaba bir yardım koparamazlar mıydı?.

Fakat, umduklarını bulamadılar. Demirel, Basınköyde arabasından inince, toprağı şöyle bir yokladı :

"—Yok canım, burada kayma, çökme filan yok.. Çökecek gibi değil burası. Olur mu öyle şey?.." dedi.

Sonra da, İETT Genel Müdürünü çağırarak :

"— Gel Saffet! Neden çöker burası?" diye sordu.

Saffet Gürtav, çökme hakkında kendisine bilgi verirken, karşıdaki blok apartmanlardan genç bir kadın dışarı fırladı. Koşmaktan yanakları al al olan genç kadın, doğruca Demirelin yanına yaklaşarak :

"— Ah efendim, lâğımlar taştı... Bloklarda kanalizasyonlar taştı. Çok perişanız. Aman, buna bir çare bulun!.. O kadar perişanız ki, hiç sormayın.." dedi.

Bu, beklenmedik bir olaydı. Bir foto muhabirinin hanımı olan genç kadına Demirelin verdiği cevap ise daha da beklenmedikti :

"—Bu işe Belediye bakıyor. O ilgileniyor. Ben Başbakanım.."

Tımarhanede bir Başbakan

Çınar Otelinde, gazetecilerle konuşması sırasında, yemekten önce bir tabak fındık, bir tabak şamfıstığı ve bir tabak da jips yiyen Demi-

Tuh...keşke U.S.ROYAL alsaydım!

Lâstik patlaması herkesin canını sıkar... Hele bu,trafik noktasının yanıbaşında vukubulursa... Böyle bir aksilik ihtimalini mümkün olduğu kadar azaltmak için tedbirli davranınız... U. S. Royal lâstikleri fazla yüke, sarsıntıya, darbelere, hararete karşı çok dayanıklıdır. Harika birleştirici CVC sayesinde lâstiğin taban ve gövde kısımlarının ayrılması ihtimali bertaraf edilmiştir. İmalâtta münhasıran naylon iplikler kullanılır. U. S. Royal lâstikleri her türlü yola çok iyi oturur. Rahat direksiyon sağlar. Vasıtanızı U. S. Royal lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat ediniz.

U. S. Royal lâstiklerinin her vasıtaya uygun bir çeşidi vardır.

YAMAN ŞOFÖRÜN LÂSTIGI

rel, 2000 yılına ait rakamlar verdi ve:

"—Istanbula ışık getireceğiz, köprü yapacağız, mesken yapacağız.." dedi.

Yemekten sonra, programa göre gezilecek artık tek bir yer kalmıştı: Tımarhane!..

Saatlerin 16.55 'i gösterdiği sırada Başbakan, Bakırköy Akıl Hastahanesinden içeri girdi. Türkiyede ilk defa bir Başbakan, akıl hastahanesine ayak basıyordu. Bunu, Hastahanenin Başhekimi, göğsünü gere gere, övünerek belirtti.

Demireli aralarında gören delilerden biri, arkadaşına :

"—Bakırköy Bakırköy olalı, böyle Başbakan görmedi!." dedi.

Bu arada, Haydarpaşa Lisesini bitirdikten sonra delirmiş biri de, Demirelin yanına yaklaştı :

"— Bir şiirim var, okuyayım mı?" diye sordu.

Demirelin cankulağı ile dinlediği şiirde deli şöyle diyordu :

Sen devrimizin eşsiz olan Başbakanı

Ezmek istiyorsun sana her yan bakanı.

Bir saltanatın var ki Süleyman çok ömür

Taksiyle telefonlar da tamamlar cakanı...

Tımarhanede sanki bir bayram havası esiyordu. Mehter takımları geçiyor, borazanlar ötüyor, davullar gümlüyordu. Demirel, kendisinden iş isteyen delilere bol bol tavsiye kartı imzaladı. Bunu yaparken unuttuğu, bundan böyle elinde Demirelin her tavsiye kartı tutana şu sualin sorulacağıydı:

"— Zâtıâliniz hiç Bakırköyde bulundunuz mu?"

C. H. P.

Ortada kalan adam

Geçen haftanın sonlarında, CHP'-nin İstanbulda yapılan Parti Meclisi toplantılarından çıkanlar bir düşünceyi kafalarından kolay kolay atamadılar:

Turhan Feyzioğluna da ne olmuştu?.

Zira, hemen hemen sadece Ortanın Solu tartışmalarının cereyan ettiği toplantıda, bu deyime karşı olanlar ilk taarruzu yaptıkları halde Bülent Ecevitin bir müdahalesiyle darmadağın oldular ve neticede, bu grupun desteği olarak, kala kala ortada Turhan Feyzioğlu kaldı. Bu açığa çıkış, Ortanın Soluna muhalif insicamsız grupun arkasında kimin bulunduğunu pek merak edenler için bir anahtar yerine geçti. Bunun, özel sebeplerle -fikrî sebep değil, zira Turhan Feyzioğlu fikir söylediği günlerde bugün Ecevit Takımının söylediği fikirlerden başka fikir söylemezdi- Turhan Feyzioğlu olduğunu sananlar zaten yok değildi. Ama, Ekrem Özdenin İnönüden yediği papara üzerine Muhtıracılar savaş meydanından ricat edince onların avukatlığını Feyzioğlu bizzat yapmak zorunda kaldı ve bu, bazı gerçeklerin üzerine ışık tuttu.

Mesele, Parti Meclisinde İsmet İnönünün bir muhtırayı açıklamasıyla başladı. Parti Grupundan bir heyet Parti Meclisi toplantısından önce Genel Başkanı Heybeliadadaki evinde ziyaret etmiş ve kendisine elli kadar imzalı bir muhtıra vermişti. Heyete Hilmi İncesulu başkanlık etmekteydi. Muhtırada Arif Ertunga, Ekrem Özden gibi kıymetlerin de imzası bulunmaktaydı. Muhtıra sahipleri partide Ortanın Solu sloganıyla harekete geçmiş bulunan Ecevit Takımını şiddetle itham ediyorlardı. Dediklerine bakılırsa bu takım dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın devletleştirilmesi görüşünü savunuyor, gelirlerin eşit olarak dağıtılmasını istiyordu.

Parti Meclisi toplantısında Bülent Ecevit derhal bir müdahale yaptı ve kendilerinin bu görüşleri savunmadıklarını söyledi, itham sahiplerini iddialarını ispata çağırdı. Bu, bir meydan okumaydı. İnönü de -toplantılara o başkanlık ediyordu- kendisine muhtıra verenlerin yüzüne baktı. Onun da, iddiaların ispatını beklediği anlaşılıyordu. Bülent Ecevit diyordu ki: Dış ticaretin, sigortacılığın ve bankacılığın devletleştirilmesini kim, nerede istemiştir?

Muhtıracılar birbirlerine baktılar. Böyle bir ithamı, muhtıralarının başlıca silâhı olarak ileri sürmüşlerdi ama, kimin nerede böyle bir görüş savunduğundan haberleri yoktu. Bir kısmı "Efendim, böyle görüş savundukları söyleniyor" dedi. Bir diğer kısmı "Bize öyle söylediler" dedi. İnönünün kızdığı anlaşılıyordu. Elli milletvekili ve senatör bir muhtıraya imza basıp kendisine vermişlerdi, muhtırada yazılı olanın menşeini tahkik etmek, doğruluğunu tesbit etmek lüzumunu duymamışlardı.

O zaman anlaşıldı ki, itham Ekrem Özdenin verdiği bir bilginin neticesidir. Ekrem Özden kızara bozara bunun menşeini bildirdi. Efendim, bir gün Mecliste oturuyormuş. Yanında Selâhaddin Hakkı Esatoğlu varmış. Selâhaddin Hakkı Esatoğlu Ekrem Özdene demiş ki: "Dış ticaretin, bankacılığın ve sigortacılığın da devletleştirilmesi lâzım.." Bu söz, muhtırada, Ortanın Solunu kullananlara karşı bir itham olmuş çıkmış!

Esatoğlunun ne şakacı bir kimse olduğunu ve "işletecek" adamı buldu mu mükemmel işlettiğini bilenler güldüler. Ama, İnönünün tepkisi bu olmadı. İnönü, toplantıların başlangıcından itibaren, yaz sıcağında, öğle vakti dahi bir bardak ayranla bir tost yiyip içerek ve iskemlesinden kalkmaksızın -sonunda kaba etlerinin yara olduğundan şikâyet etti- Ortanın Solu tartışmalarını partinin bir ciddi meselesi olarak idare etmişti. Ekrem Özdene hiddetle haykırdı:

"— Bir partiiçi önemli mesele diye bana muhtıra getiriyorsunuz. Yazdıklarınız bu kadar gayrıciddi. Bunu bilseydim, muhtıranızı yırtar, suratınıza atardım.."

Bu çıkıştan sonradır ki Feyzioğlu, bizzat bir müdahalede bulunmak mecburiyetini duydu. Tabii onun bilgisi, tecrübesi ve ustalığı, muhtıracılarınkiyle kıyaslanacak gibi değildi. Feyzioğlu, ortadan bir konuşma yapıyormuş havasını vermek istedi, ama sağ kanadın temsilcisi olmaktan pek kurtulamadı. Ecevitle aralarında bir ihtilâf yoktu. Ancak, bakınız meselâ Şükrü Koç Akşam gazetesinde ne yazmıştı.. Kendisinin Cumhuriyete yazdığı bir yazının cevabı olan o yazıyı Feyzioğlu kısım kısım tahlil etti, hükümler çıkardı. Ancak, hükümlerin zorlama olduğu sezilmiyor değildi.

Tebliğ bu tartışmaların sonucu oldu. CHP Meclisi, programın ve seçim beyannamelerinin sınırı içinde kalınması şartıyla her görüş sahibinin, kozunu kongrelerde karşı görüş sahipleriyle paylaşmasını bir "tabii hak" sayıyordu.

Ecevit Takımı, toplantıdan rahatlamış ayrıldı ve Ecevit iki gün sonra bir kısa dinlenme için Erdeğe uçtu.

XVIII

KİMİGAYO

İmparatorumuzun saltanatı

(Japon Millî Marşının adı)

O sabah, - Japonyaya geldiğim gecenin sabahı -, Imperial Otelinin soğuk hava tertibatlı odasında uyandığımda, kapımın altından erken atılmış bir gündelik, ingilizce japon gazetesi vardı. Kahvaltımı beklerken onu karıştırdım. Üçüncü sayfada bir haber dikkatimi çekti. Sayfanın son sütununda, ortalarda bir yerde, ufak bir başlıkla verilmişti. İmparatordan bahsediyordu. İmparator, millî bayramlar dolayısıyla Arjantin Cumhurbaşkanını ve Ürdün Kralını tebrik etmiş.

Haber önemli bar haber değildi ama, ben sanırdım ki Japonyada İmparatorla ilgili bir haber en azından birinci sayfada yer bulur.

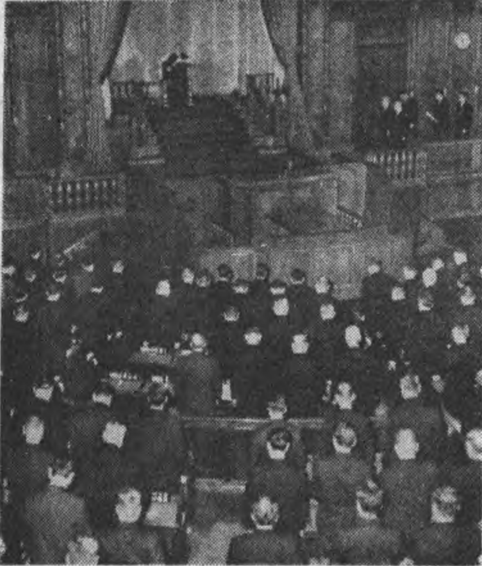
Hayır. Japonya artık bir demokrasidir - hem de, bir Komünist Partiye bile müsaade eden bir demokrasi - ve bu demokratik rejim içinde İmparator, Güneşin Oğlu değil, kudreti İngiltere Kraliçesinden daha fazla olmayan bir meşrutî hükümdardır. Yüzyıllar ve yüzyıllar şogunlar, samuraylar, prensler Güneşin Oğlu adına Japonyaya hükmettikten sonra şimdi millet kendi adına memleketi idare etmektedir. İmparator ise "Devletin ve halkın birliğinin sembolü" dür. Son şogun, amerikan generalı MacArthur bu hususu 1947 Anayasasının birinci maddesi olarak koydurtmuştur. Maddenin tam metni şu : "Mevkiini, hükmetme kudretini elinde tutan halkın iradesiyle alan İmparator Devletin ve halkın birliğinin sembolüdür". Anayasanın bütün birinci faslı İmparatorun statüsünü tayin ediyor. İmparator, devlet işlerini ilgilendiren hususlarda Hükümetin tavsiyesini ve mutabakatını almak mecburiyetindedir ve dolayısıyla hareketlerinin sorumluluğu Hükümete aittir. İmparatorun hükümetle ilgili hiç bir yetkisi olmayacaktır. İmparator, Diyet tarafından tayin edilen kimseyi Başbakan seçmek zorundadır. İmparatora kimse, Diyetin müsaadesi olmadan mülk ve hediye veremez, İmparator mülk ve hediye kabul edemez.

İmparator Hirohitonun Güneşin Oğlu olmaktan çıkıp -MacArthur ona bu hususu, radyodan ilân ettirtmiştir- modern mânada bir Devlet Başkanı statüsünü almaktan bir şikâyeti olduğunu pek sanmıyorum. Bir defa, daha önce de söylemiştim, Japon İmparatorları hiç bir zaman hükmetmemişler, daima bir kukla olarak kalmışlar, fakat japon halkının üzerinde büyük kudret sahibi olmuşlar, başkaları kendilerini bu kudretin temsilcisi gibi gösterip İmparator adına hükmetmişlerdir. Şimdi, durum sadece açıklığa kavuşmaktadır. Yoksa fiilî olarak İmparator bir yetki kaybetmemiştir.

İkincisi, İmparator ve ailesi son derece mütevazi kimselerdir ve bu aileden biriyle görüşürken insan katiyen, güneşin bir oğlunun karşısında olduğu hissine kapılmıyor. Bunu, İmparatorun küçük kardeşi Prens Mikasanın Tokyonun bir uzakça, fakat iyi semtindeki sade evinde daha iyi anladım.

Bir defa, Güneşin küçük oğlunun evini hayli aradık. Tokyoda sokak adları ve ev numaraları henüz pek yeni. Bunların bazıları ancak Tokyo Olimpiyatlarından kalma. Onun için, şehrin dört başı mâmur bir plânı yok. Prens Mikasa ve eşiyle Türkiyeyi ziyaret ettikleri sırada tanışmak şerefini kazanmıştık. Bizi Tokyoya gittiğimizde orada da kabul etmek lûtfunda bulunup bulunmayacaklarını sorduk. Prens "memnunlukla" cevabını vermiş. Kendisini Türkiyede Başbakan olarak ağırlamış bulunan İsmet Paşa bizimle Prense bir "hatır sorma" mektubu gönderdi, Prens de İsmet Paşaya, bizim vasıtamızla gönderdiği mektupta, kendisini hatırladığı için teşekkür etti.

Prensin bir sarayda oturmadığını biliyordum. -Güneşin küçük oğlunun İngiltere Kraliçesinin kardeşi kadar dahi saltanatı yok-. Fakat evinin o derece mütevazi olacağı da hatırıma gelmemişti. Küçük bir bahçenin içinde iki katlı bir ev. Bizim Suadiye veya Kavaklıderedeki evlerin bir eşi. Prensin sekreteri bizi kapıda

Japon İmparatoru, artık Anayasanın nazarında sadece bir sembolden ibarettir. Hakları, İngiltere Kraliçesinin haklarından daha fazla değildir. Yukardaki resimde, Hirohito japon parlâmentosunu açarken görülmektedir. Japonlarda törenler, artık İngilteredeki törenler kadar bile renkli olmamaktadır. Ama japonlar İmparatorlarını en az ingilizlerin Kraliçelerini sevdikleri kadar seviyor, ondan da fazla sayıyorlar.

bekliyordu. Yanımıza Dışişlerinden bir tercüman vermişlerdi. Fakat hem Prens, hem Prenses ingilizce görüşüyorlar.

Bizi alt katta, modernleştirilmiş bir tipik japon odasına aldılar. Meşhur orta masa klasik masalardan biraz daha yüksekti ve minderlerin yerini alçak kanapeler, koltuklar almıştı. Prens ve Prenses hemen geldiler. Yarım saat kadar dereden ve tepeden, Türkiyeye yaptıkları ziyaretten, bizim Japonyada göreceğimiz yerlerden konuştuk. Basın - Yayın, Prens ve Prensesin Türkiye seyahatlerini renkli filme almış, bunun bir kopyasını kendilerine hediye etmiş. Prens bundan duyduğu memnunluğu anlattı. Prense, Tokyonun kızlar üniversitesinde hâlâ ders verip vermediğini sordum. Veriyormuş. Prens Mikasa, dünyada şöhreti olan bir arkeolog. İmparator Hirohitonun da bir merakı var: Deniz biyolojisi. Bu konuda kitaplar yayınlamış. Prens Mikasa, taçlı kardeşinin tetkiklerine hep devam ettiğini söyledi.

Prens ve Prenses bizi kapıya kadar uğurladılar, orada durup otomobilimizin kalkmasını beklediler, el salladılar. Ortadan biraz kısa boyu, gözlükleri, batılı kıyafeti ve tipik çizgileriyle Prens ve kimono giymiş bulunan, orta yaştaki, hatları güzel Prensesin Tokyonun her yerinde görünen orta halli bir japon çiftinden zerrece farkları yoktu. Bunda, harpten sonra gelen Demokrasinin belki bir rolü vardır. Ama asıl, bu karakterin İmparatorluk ailesinin tabiatında bulunduğunu farketmemek de imkânsız.

İmparator, şimdi Tokyonun tam ortasına düşen eski Şogun Sarayında oturuyor. Bize, burayı gezmek müsaadesini verdiler. Saray -daha doğrusu, bir zamanların kalesi- geniş bir malikâne. Etrafı su dolu hendekle çevrili. İçeri köprülerden geçilerek giriliyor. Bu malikânenin içinde, yüksek duvarların gözlerden uzak tuttuğu bir kısım İmparator ailesinin özel ikametgâhı. İkametgâh, Prens Mikasanın evinden biraz büyük. İmparator resmî görevlerini kapıdan hemen girildiğinde karşıya gelen bir geniş binada yapıyor, elçileri orada kabul ediyor, törenler orada tertipleniyor. Yani İmparatorun henüz bir sarayı yok. Mevcut saray bombardımanlarda tahrip edilmiş. Şimdi yeni bir saray yapılıyor. Fakat bir kaç yıl sonra bitecek.

Japon İmparatorluk Ailesinin en popüler mensupları Veliaht Prens Akihito, eşi Prenses Miçiko ve çocukları Prens Hiro. Onların resimlerini her yerde görmek kabil. Prensin, tenis kortlarında tanıştığı halktan bir kızla evlenmiş bulunması yeni japon nesli tarafından çok iyi karşılanmış. Prensle Prensesin hem genç, hem de yakışıklı ve güzel olmaları kendilerine karşı duyulan sempatiyi kuvvetlendiriyor .Gazeteler, aktüalite filmleri bu ilgiyi aksettiriyorlar. Veliaht, bir bakıma imparatordan daha fazla ortada görülüyor. Hirohito kendi yerine oğlunu yetiştiriyor. Gerçi henüz yaşlı değil. -1901'de doğmuş-. Ama, sanırım, yeni Japonyaya bir yeni İmparator fikri Hirohitonun aklından geçmiyor değildir.

MacArhtur harpten sonra İmparatoru tahtında muhafaza etmekle gayet akıllı davranmış. Halbuki, görünüşe bakılırsa, harp Japon İmparatoru tarafından ilan edilmiştir ve Japon İmparatorunun da harp suçlusu olarak sanık sandalyasına oturtulması o sıralarda bazı amerikan çevrelerinin görüşü olmuştur. Mükemmel bir prokonsül olduğu şimdi daha iyi anlaşılan MacArthur buna karşı koymuş. Aslında, İmparatorun "harp macerası"nı yürekten desteklemediği hep söylenmiştir. Ama elinde kudret tutmaması bir harekette bulunmasına mani olmuştur. İmparator, ancak iki atom bombası Japonyaya düştükten sonra sesini, tabii, sonradan harp suçlusu olarak idam edilen General Tojo ile onun militarist grupunu ikna ederek yükseltebilmiş ve "kayıtsız, şartsız teslim"i kabul etmiş, üstelik bunu, mikrofon başına geçip bizzat milletine "kendi iradesi" ola-

rak bildirmiştir. Japonyayı, tamamile mahvolmaktan bu hareket kurtarmıştır.

General MacArthur Japonyanın siyasî bakımdan imparatorsuz, ekonomik bakımdan zaibatsusuz kalkınamayacağını görmüştür, anlamıştır. İmparator, teslimi takiben memleketi içinde çok dolaşmış, halkını, kalkınma, yeniden doğma gayretlerinde desteklemiş, ona manevî destek ve kuvvet olmuş.

İmparator bugün hâlâ, milyonlarca japonun nazarında mukaddestir. Ama buna artık, saygının yanında sevgi de katılıyor.

XIX

KOKETSU Nİ İRAZUMBA KOJİ O EZU

Kaplan inine girmeyen kaplan yavrusu yakalayamaz

(Japon Atasözü)

Yomiuri gazetesinde, japon meslekdaşlarla konuşurken amerikalılar hakkında söylediğim bir sözün kendilerinde yaptığı tepkiyi unutacak değilim. Japonya hakkındaki intibalarımı sormuşlardı. Mahsustan dedim ki:

"— Biliyor musunuz, Japonya, galiba dünyada amerikalılara karşı husumetin fazla olmadığı ender yerlerden biri. Tabii, komünistlerin davranışlarından, tertipledikleri gösterilerden bahsetmiyorum. Ama, bana öyle geliyor ki Sokaktaki Japon, Amerikayı ve amerikalıyı seviyor. Yakın bir tarihte olup bitenlere bakılınca, bunun şaşırtıcı bir tarafı var.."

Japon gazetecileri "Ne münasebet?" diye itiraz ettiler ve bunu nereden çıkardığımı sordular.

"— Bilmem ki, ilk nazarda böyle bir intiba hasıl oluyor.. Revülerde amerikan marşları çalınıyor, çok yerde amerikan bayraklarına rastlanılıyor, bütün eğlence yerlerinde amerikalılar japon kızlarıyla gayet samimî görünüyorlar, japonlar bunlara sempatik davranıyorlar" dedim.

Bunun doğru olmadığında ısrar ettiler. Başyazar yardımcısı, japonların amerikalılara karşı hislerinin avrupalıların hislerinden değişik bulunmadığını belirtti.

"— Japonların Amerikaya düşman olduklarını iddia etmek istemiyorum. Ama, onlara karşı milletçe fazla bir dostluğun bulunduğunu ileri sürmek de imkânsızdır.." dedi.

Amerikalılarla ilişkileri bahis konusu etmiştim, zira bütün japon politikası bugün bu nokta etrafında dönüyor. İki büyük parti, Liberal Demokrat Parti -ki, iktidardadır- ve Sosyalist Parti -başlıca muhalefet partisi- arasındaki fark Japonyanın Amerikayla kuracağı münasebetler üzerinedir. Japonya ile Amerika bugün adamakıllı sıkı fıkı. Japonyanın bütün güvenliği, Amerikayla imzalamış bulunduğu bir pakta dayanıyor ve Sosyalistler bunun kaldırılmasını istiyorlar. Güvenlik Paktıyla beraber amerikan üsleri de gidecektir. Amerika, işte buna karşı. Sosyalist Partinin Amerikayla ilgili düşüncelerini bir sosyalist milletvekili, Yokomiçi bana tam bir açıklıkla ifade etti:

"— Amerika, bugün Japonyayı tekrar işgal edebilir ve bir sosyalist hükümet kurulursa onu zor kullanarak devirebilir. Güvenlik Paktı ortadan kalkmadıkça Japonyanın Amerika tarafından fiilen işgali son bulmuş olmayacaktır."

Yokomiçi-san. biraz müstehzi, amerikalıların dünyanın hiç bir tarafında hükümet devirmediklerinin iddia olunamayacağını ilave etti.

Amerikayla ilişkilerin japon politikasının mihenk taşı olması Japonyaya MacArthur ta-

Japon Demokrasisinin temeli, artık Diyettir. Diyet, japon parlâmentosuna verilen isim. Burada çoğunluğu, şimdi Liberal Demokratlar elde tutuyorlar ve yakın bir gelecekte bir değişiklik pek muhtemel görünmüyor. Gerçi sosyalistlere bakılırsa istikbal kendilerinindir ama, japon ekonomisi pek sosyalist ilkelere uygun kurulmuş sayılmaz.

rafından verilen statünün bir özelliğinden doğuyor. Japon Anayasasının bir 9. Maddesi var. Bu maddede Japonyanın "harp etme hakkı"ndan vazgeçtiği bildiriliyor ve bunu teminen Japonyanın kara, deniz ve hava kuvvetleri bulunduramayacağı taahhüt olunuyor. Gerçi, Anayasanın ilanının üzerinden geçen dokuz senenin sonunda bu hüküm bazı tadillere uğramış ve maddeye verilen mana değişmiştir. 1905'de, Kore Savaşı patlak verdiğinde amerikan birliklerinin bir kısmı Japonyadan alınıp harp sahasına gönderilince amerikalılar Japonyaya 75 bin kişilik bir "Millî Polis Teşkilâtı", 18 bin kişilik de "Deniz Emniyet Teşkilâtı" kurmak müsaadesini vermişler ve bu, Japon Millî Savunma Teşkilâtının esasını teşkil etmiştir. Ancak, bu kuvvetler Japonyanın içinde barışı ve güveni korumakla görevlidirler ve hacimleri de görevleriyle orantılıdır. Sonra, bütün bu teşkilât Başbakanlığa bağlanmış ve Savunma Teşkilâtı adını almıştır. O zaman, kuvvetlerin Japonyanın dış güvenliğini korumaları lüzumu da derpiş edilmiştir.

Şimdi, japon kara kuvvetlerinin 171 bin 500 kişilik üniformalı personeli ve 24 bin yedeği var. Askerlik, tabii mecburî değil. Bu kuvvetler 13 tümen ve 5 orduya ayrılmış bulunuyor. Kara kuvvetleri, 120 tanesi helikopter olan 260 uçağa sahip. Beş yıllık bir programın sonunda kara kuvvetleri 180 bin kişiye çıkarılacak.

Japon deniz kuvvetleri 35 bin kişilik. Bu kuvvetlerin elinde 220 gemi var. Bunların en büyükleri destroyerler ve refakat gemileri. Denizaltılar, torpil atıcıları ve mayin tarama gemileri de mevcut. Kuvvetler "Korunma Donanması" adı altında birleştirilmiş. Deniz kuvvetleri 40 helikoptere sahip. Beş yıllık programın sonunda japon donanması 140 bin tona çıkacaktır. Bir zamanların dev donanması yanında, bu, bir küçük sandaldır.

Hava kuvvetlerine gelince, japonların elinde 1150 uçak mevcut. Bunların üçte ikisi F-104, F-86 gibi tepkili avcı uçakları. Bunlara şimdi 200 kadar uçak daha katılmış.

Bu istatistik bilgi, japon Dışişleri Bakanlığı tarafından çıkarılmış "Millî Savunma" adını taşıyan bir broşürden alınmıştır. Broşür bir kaç yıl önce yayınlanmış. Bu bakımdan rakkamların tam bugünkü durumu göstermemesi

mümkündür. Zaten ben de bunları, japonların askerî kuvveti ne kadardır, öğrenilsin diye değil, japonların elinden askerî kudretleri ne derece alınmıştır, o belli olsun diye, bir fikir vermesi maksadıyla anlattım. Beş aşağı, beş yukarı bu orduyla, Japonya gibi bir memleketin kendi kendisini savunması, şüphesiz bahis konusu değildir. Amerikayla imzalanmış bulunan Güvenlik Anlaşmasının rolü burada beliriyor.

Güvenlik Anlaşması, San Francisco Barış Andlaşması ile birlikte 1951'de imzalanmış, 1960'da tadilata uğramıştır. Müddeti on yıldır. O itibarla 1970'de, eğer uzatılmazsa sona erecektir. Bu anlaşmayla Japonya, kendi topraklarında amerikan birliklerinin bulunmasını, amerikan üslerinin kurulmasını kabul etmiştir. Buna mukabil Amerika da, Japonyanın savunmasını üzerine almıştır. Yani Amerika, Japonyanın bir nevi "bedelli asker"idir. Böyle bir sistem kurulmasının sebebi, japon militarizminin yeniden doğmamasının sağlanması gayesidir. Gerçekten de, japonların içleri bilinmez ama, Japonyada militarist bir havanın esmediği muhakkak. Askerliğin mecburi olmaması bilhassa gençler için bir nimettir. Japonlar gibi ananesi olan bir milletin zaman zaman askerliğin hasretini çekmediğini sanmak için insanın dünyadan habersiz olması lâzımdır. Fakat bu platonik hisler, modern hayatın seyri içinde fazla mana ifade etmiyor ve japon, askerlikten tecrit olunmuş bulunmasını fena karşılamıyor.

Zaten bundan dolayıdır ki Amerikayla olan Güvenlik Anlaşmasının uzatılmaması, hatta, kabilse daha önce kaldırılması için şiddetli bir kampanyaya girişmiş olan Sosyalist Parti Anayasanın 9. Maddesine ilişmiyor. "Peki, böyle olunca Japonyanın güvenliği nasıl sağlanacaktır?" diyorsunuz. Diyorlar ki:

"— Amerikayla Güvenlik Anlaşması önce Rusyaya, sonra Kızıl Çine karşı düşünülmüştür. Şimdi ne Rusya, ne de Kızıl Çin Japonya için bir tehlikedir. Japonya bunlarla bir ademi tecavüz paktı imzalarsa, Güvenlik Anlaşmasına lüzum kalmaz."

Bu Japonyanın Amerikadan farkını keşfetmek o kadar kolay sayılmasa gerek. Japonya İkinci Dünya Harbinden sonra Amerika modeli üzerinde gelişmiş, kalkınmış, şekillenmiştir. Buna rağmen japonların amerikalıları kalpten sevdiklerini söylemek kolay değil. Bir takım hisler, şekillerle değişmiyor ve japonlar, anketlerde en çok amerikalıları sevdiklerini söylüyorlar ama buna amerikalılar bile fazla inanmıyorlar.

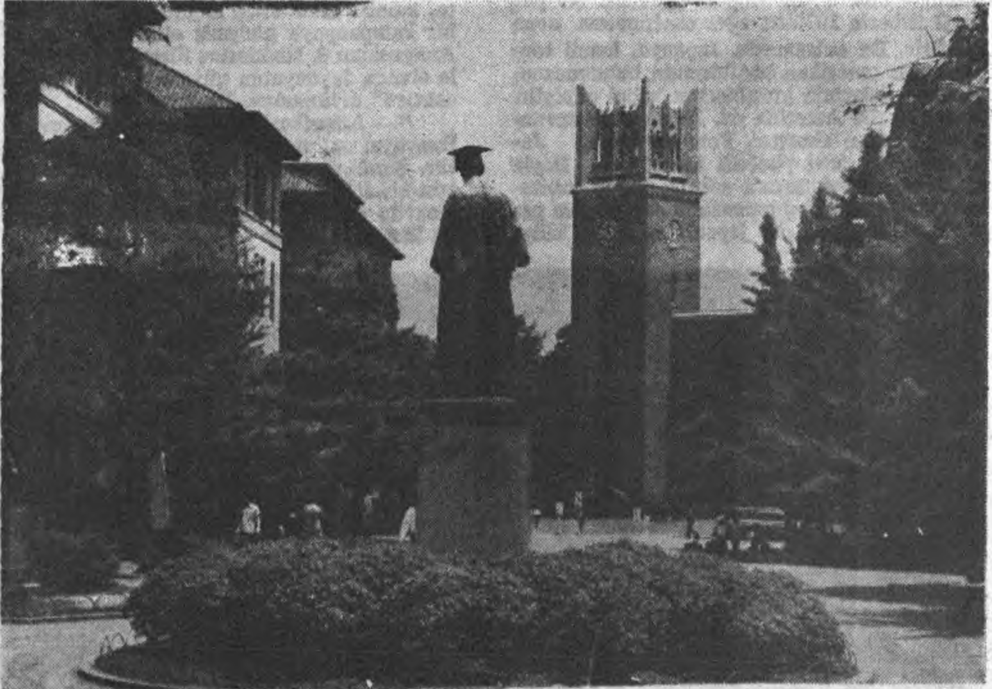
Japon sosyalistleri lâfın burasında derhal ilâve ediyorlar:

"— Bugün Japonya için de, dünya barışı için de, hele Uzak Doğuda barış için de tehlike Amerika Birleşik Devletleridir ve Amerika Birleşik Devletleri bir harp tahrikçisidir."

Bu, tabii iktidardaki partinin görüşü değil. Başbakan Sato, benimle görüştüğünde, Japonyanın Amerikayı ikna etmek suretiyle Vietnam için bir çözüm yolu aradığını söyledi.

Sosyalistler ,ademi tecavüz paktlarının çakayla münasebetlerin kesilmesi taraftarı değillerdir. İstedikleri, amerikan birliklerinin Japonyayı terketmesi ve Japonyanın yabancı üslerden kurtarılmasıdır. Sosyalistler, harp kundakçısı Amerikanın kendi toprakları üzerinde bulunmasının Japonyanın güvenliğini asıl tehdit eden tehlike olduğunu söylüyorlar. Amerikayla meselâ Kızıl Çin arasında kopacak bir harpte, Japonya boşu boşuna ve hiç menfaati değilken buna karıştırılacaktır.

Sosyalistler bunu söylüyorlar ama, yaptıklarını daha da genişletmekten çekinmiyorlar. Uzak Doğuda barışla ilgili olarak imzalanacak bir Dörtlü Paktın tesirli olacağını söylüyorlar. Bu Paktı Rusya, Amerika, Kızıl Çin ve Japonya imzalayacaktır. İki büyük harbini -Rus - Japon Harbi ve İkinci Dünya Harbi- bir harp ilânına dahi lüzum görmeksizin, baskın yoluyla başlatmış bulunan bir memleketin sosyalistinden bu sözleri duymak tabii tebessüme yol açıyor.

Japonyayı Japonya yapan kültürü ve halkının okuyup yazabilmesidir. Üniversiteler bunların bir belirli kısmını alıyor, Ama dokuz yıllık eğitim mecburi olduğundan en basit işçi bu kadarlık bir tahsile sahip bulunuyor. Tabii, dokuz yıl okumuş bir işçinin işi hiç okumamış, elifi gördüğünde mertek zanneden bir işçinin işinden çok farklı oluyor.

Sosyalistlere bakılırsa, kendileri Amerikan politikasının ...

Sosyalistlere bakılırsa, kendileri Ameri-ları çok şiddetli bir amerikan aleyhtarlığıdır. Hem bu aleyhtarlıkta, hem de umumî politika sloganlarında japon sosyalistleri komünistlerin paralelinde. Millet Meclisinde bu partinin, Liberal Demokratların 286 üyesine mukabil 145 milletvekili var. Demokratik Sosyalist Parti 23, Komünist Parti ise 4 kişiyle temsil ediliyor. Senatoda Liberal Demokrat Parti 141, Sosyalist Parti 73, Demokratik Sosyalist Parti 7, Komünist Parti ise gene 4. Yani Liberal Demokrat Parti hem Mecliste, hem Senatoda ço-

ğunluğu tek başına elinde bulunduruyor. Sosyalistler taraftarlarını büyük şehirlerden ve aydınlar arasından, Liberal Demokratlar ise köylerden ve iş çevrelerinden, bir de memlekette huzur isteyen geniş kütlelerden derliyorlar. Sosyalist milletvekili:

"— Biz iktidara gelirsek Amerika memleketi işgal edebilir ve Sosyalist İktidarı devirir" dediği zaman sordum:

"— Peki, propagandasını yaptığınız bu ihtimal, japon seçmenlerinden bir kısmını korkutmuyor mu?"

Yokomiçi bunu mümkün görüyordu. Ancak kanaati, bütün bu çekingenliklerin yenilmekte olduğu ve amerikalıların varlığından her gün daha çok japonun tedirgin olduğuydu.

"— Biz Kızıl Çinle ve Rusyayla komşuyuz. Onlarla aramızdaki ilişkiler düzeltilmelidir" dedi.

Halbuki, yapılan anketlere nazaran ruslar ve komünist çinliler japonların "fena adam"ıdır. Bu anketlerde japonlara en çok hangi milleti sevdikleri, en az hangi milleti sevdikleri soruluyor. Değişmeyen cevaba göre, japonların en sevdikleri millet amerikalılardır. Kötüler listesinin başını ise ruslar, kızıl çinliler ve koreliler işgal ediyorlar.

Ancak, bu anketlere fazla bel bağlamamak gerektiği bizzat amerikalıların akıllıları tarafından söylenen bir gerçektir. Mesela New York Times'ın C. L. Sulzberger'i bunlardan bir tanesidir. Sulzberger'e göre amerikalıların anketlerde işgal ettikleri yer, japonların kibarlıklarının sonucudur. Japonlar o kadar kibardırlar ki amerikalılara karşı gerçek hislerini kendilerine bile itiraf etmemektedirler.

XX

BUŞİ WA KUWANEDO TAKAYOJI

Silahşör, yemeği olmadığı zaman bile kürdan kullanır

(Japon Atasözü)

Bizden millerle uzak bir adada, bir millet yaşıyor. Bu milleti, o memleketi biraz anlatmaya çalıştım. Bir türk için Japonyada en şaşırtıcı özellik, japonlarla türklerin o kadar müşterek eski âdete sahip bulunmaları. Kapıda giyilen terlikten elde taşınan bohçaya kadar. Müşterek olan, sadece âdetler değildir. Karakterler arasında da benzerlikler çok. Bunların bir tanesi, güç zamanlarda başı dik tutmak, kırık kolu yen içinde saklamaktır.

1966 Japonyası refaha kavuşmuş bir ülkedir. Ancak maddî refahın, kaybedilmiş bir harbin manevî üzüntüsünü tamamile unutturmuş olduğu sanılmamalıdır. 1945'e kadar dünyada iki tane memleket vardı ki, tarihinde tek bir harp kaybetmemiştir: Amerika ve Japonya. O yıl, bunların ikincisi birincisine boyun eğmiştir ve Japonya Amerikanın himayesine girmiştir. Savunması Amerika tarafından deruhte edilen Japonyanın, kalkınmasını biraz da bu kolaylık sayesinde böyle çabuk gerçekleştirdiği bir gerçektir. Ama başka bir gerçek, japonların bu şekilde, hareket serbestilerinin kısıtlandığının farkında olduklarıdır. Sosyalist Parti tarafından dile getirilen tepki, bu tepkidir.

Japonya bugün, ekonomik olarak belini doğrultmuştur. İktisadî istiklâlini kazanan her millet gibi japonlar da dünya siyaset alanında Amerikaya karşı daha hür, daha müstakil olmanın arzusu içindedirler. Fakat bunu yaparken iktisadî refahlarını da zedelemek istemiyorlar. Kader Japonyayı öyle bir yerde ve o tabiatta yaratmıştır ki japonların hayatı ithalat ve ihracattır. Bir dev Kızıl Çin, iştah verici pazar olarak Japonyanın o kadar

Hayallerdeki Japonya, bir egzotik ülkedir. Bu, 1966 Japonyasında hiç bulunmuyor değil. Fakat Japonya, artık sadece bundan ibaret sayılamaz. Japonya, Uzak Doğuda bir batı memleketidir. Bilhassa sanayii itibariyle. Turistik Japonya ise, turistlere biraz suni şekilde veriliyor.

yakınındayken Japonyadan bu memleketi tanımamasını istemek akıllı bir davranış değildir.

Japonya, o tabiatı itibariyle Almanyaya benziyor. Zaten biz türklerin almanlara ve japonlara karşı özel bir sempati duymamız, çok konuda hissen onlardan yana olmamız bu tabiatın bir neticesi.

Japonya ve japonlar bir devreyi geride bırakıp yeni bir devreye girmiş bulunuyorlar. Nasıl Avrupada "İkinci Dünya Harbinin mağlûbu bir Almanya" yoksa, Uzak Doğuda da "İkinci Dünya Harbinin mağlûbu bir Japonya" yok. Almanya nasıl, galibi Amerikayla ilişkiler kurmuşsa japonlar da kurmuşlar. Almanlar, artık amerikalılarla eşitliği ele geçirmişlerdir. Japonlar için bugün o devre açılmaktadır. Amerika - Japonya münasebetleri her halde daha bir normal hal alacak ve orada duracaktır. Japonyanın, memleket içinde veya dünya siyasetinde, sosyalistlerinin istediği gibi bir amerikan düşmanlığı yapması az kuvvetli bir ihtimaldir. Ama Amerikayla münasebetlerinin normalleşmesinde japon sosyalistlerinin ateşi rol oynayacaktır.

Her halde Japonya, bugün, egzotik taraflarının dışında da insan üzerinde kolay unutulmayacak bir intiba bırakıyor. Japonyayı gezmek, Japonyayı görmek, Japonyayı anlamaya çalışmak mükemmel bir ders yerine geçiyor. Japonyayla Türkiyenin modernleşme safhasına girişlerinin eş tarihte başlamış olması faydalı kıyaslamalara vesile veriyor. Bu kıyaslamanın Japonyanın lehinde olduğunu söylemenin utandırıcı hiç bir tarafı yoktur. Aksine, bizim aksak taraflarımız, yaptığımız hatalar ve eksiklikler böylece daha iyi anlaşılıyor.

Memleketlerin memleketleri, milletlerin milletleri kopye etmeleri imkânı yoktur. Onları anlamak, yapılacak en faydalı iştir.

Japonları anlamak ise, japonları sevmek neticesini veriyor.

SON

Krediler

Şaşkınlık yaratan haber

Demirel Kabinesinin şanssız Bakanlarından İhsan Gürsan, geçtiğimiz hafta içinde, Güvenlik Kurulu toplantısı vesilesiyle (Bk. "Politikacılar") İstanbula uzanmadan önce Anadolu Ajansından bir muhabir istedi. Az sonra, İstanbul gazetelerinin merkezleriyle Ankara bürolarında bir kıpırtıdır başladı. Zira Bakanın, Ajans aracılığıyla basına ulaştırdığı haber, birçok büroda şaşkınlık yaratmıştı. Haberde, AP Hükümetinin, 1952'denberi Türkiyeye kredi vermeyen Dünya Bankasından, hem de enflâsyonist bir yılın -1966 yılının- sonunda kredi sağladığı bildiriliyordu.

Dürüst bir insan olan ve herhalde, Bakanlıktan ayrıldıktan sonra ardından, "Hiçbir şeyden çekmedi dünyada, AP'li olmanın derdini çektiği kadar.." denilecek olan Gürsan, "bazı farfaracıların şerrinden korkarak" yaptığı açıklamanın etkisinden kendisi de şaşırmış olsa gerektir. Haberin gazetelere ulaştığı gün, uzmanlık onurunu herşeyden üstün tutan bazı çevreler, gazetecilerin şaşkınlıklarını hayretle karşıladıklarını söylediler.

Durum gerçekten de her yönüyle ilgi çekici olmuş, iktisadî konularda dünyadan habersiz yaşadığımızı bir kere daha ortaya koymuştur.

Gürsan, Anadolu Ajansına verdiği demeçte şöyle diyordu:

"Dünya Bankası, 1952'den bu yana ilk defa Türkiyeye kredi açmıştır. Kredi, Sınaî Kalkınma Bankası aracılığı ile özel sektör ihtiyaçlarına tahsis edilecektir. Anlaşma - geçtiğimiz hafta Perşembe günü -, Washington'da yetkililerce imzalanmıştır. Kredinin 15 milyon dolarlık kısmı, Dünya Bankasının bir filiyali olan Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı -IDA- tarafından, yüzde 0.75 faizle, on yıl ödemesiz devreli ve bütünüyle 50 yıl vâdeli olarak açılmıştır. Kredinin geri kalan 10 milyon doları ise, Dünya Bankasının kendi kaynaklarından, 2 yıl ödemesiz devreli, yüzde 6 faizli ve ödemesiz devre dahil, bütünüyle 15 yıl vâdeli olarak açılmıştır.."

Bakanın açıklamasına göre, anlaşma, Bakanlar Kurulunun onayından geçip, Resmî Gazetede yayınlanınca yürürlüğe girmiş olacaktır.

İhsan Gürsan
Davul ve tokmak

Propaganda kokan demeç

Bakanın heyecan yaratan demeci, iktisadî konulara yabancı çevrelerde bütün bir gün boyunca tartışıldı. Ancak suç, tartışanlarda değil, Bakanın Anadolu Ajansına verdiği demecin durumu tam açıklıkla yansıtacak şekilde hazırlanmamış olmasındaydı. Gerçekten de, bu gibi konulardaki ciddiyetiyle tanınan Maliye Bakanlığının -zaman darlığından ve aceleden değilse- son olaydaki tutumu, haksız bir propaganda gayretkeşliğinden başka şekilde tanımlanamazdı.

Bir kere Bakan Gürsan, "Dünya Bankasının, 1952'den bu yana ilk defa çok uygun şartlarla kredi açtığını" söylemekle büyük bir tedbirsizlik göstermiştir. İşin aslı hiç de Gürsanın dediği gibi değildir. İkincisi, "olağanüstü" bir şeymiş gibi gösterilen kredi, 25milyon değil, 10 milyondur. Bu, Bakanın ikinci gafı olmuştur.

Bunun neden böyle olduğu, Maliye Bakanlığının resmî belgelerinden, meselâ Bakanlık Hazine Genel Müdürlüğü ve Milletlerarası İktisadî İşbirliği Teşkilâtı Proje Kredileri Şubesince hazırlanan ayrıntılı bir dokümandan açıkça anlaşılmaktadır. Bu dokümanın ilk sayfalarında, 33 TU kaynak ve kod numaralı kalemden itibaren ardıardına gelen beş, altı kalemde, -yani 33 TU, 34 TU, 38 TU, 59 TU, 66 TU gibi kalemlerde-, Bakanın -hangi aklıevvelin etkisinde kaldıysa- "yeni" diye gösterdiği miktara dahil 15 milyon doların hiç de "yeni" olmadığını, İnönü Hükümetleri zamanında bu kredinin aynı şartlarla alınmakta olduğunu, 1964 sonunda ise bu kredilerin 55.7 milyon doları bulduğunu tespit eden kayıtlar vardır. Bütün bu krediler de gene, Dünya Bankasının filiyali olan IDA'dan alınmıştır ve kayıtlarda, Sınaî Kalkınma Bankası, Çukurova Türk Anonim Şirketi, DSİ - Topraksu gibi kuruluşlara açılan bu kredilerde şartlar, binde 7.5 faiz, on yıl ödemesiz devre ve bütünüyle 50 yıllık ödeme süresi olarak tespit edilmiştir.

Bu belgeye göre, IDA kredilerinin ilgi çekici bir yanı da, sağlanan kredi miktarının, aradan yıllar geçse bile, fiilen kullanılmaya başlanan kredi miktarının yüzde 100'ü kadar bir fazlalık göstermeğe devam etmesidir.

Bakanın, bu 25 milyonluk kredi içinde "yeni" diyebileceği 10 milyon dolarlık kredi ise gene, Bakanı yalanlayan şartlarla verilmiştir. Bu kredilerin ödeme süresi, -yirmi yıl olarak kabul edilen-, orta süreli uluslararası kredilerden bile beş yıl kısadır. Faiz haddi ise, Uzakdoğudan gelen japon ticaret heyetinin tekliflerine eşittir. Bilindiği gibi, geçen yıl Türkiyeye gelen ve parlak törenlerle karşılanan japon millî ve özel sektör bankalarının yetkilileri de Türkiyeye "ihracat ve yatırım kredileri" teklif etmişlerdir. Ancak, tıpkı batılı dostlarımız gibi "sadece özel sektöre kredi veririz" diyen japonlar, krediler için istedikleri faiz hadlerinin yüksekliği yüzünden, gereken cevabı, herkesin şaşkınlığı içinde, bizzat özel sektörün en büyük kuruluşu olan Odalar Birliğinden almışlar, Birlikte yapılan toplantılarda japon temsilciler fena halde haşlanmışlardır.

Uluslararası tefecilik

Üçüncü Dünya devletlerine, özellikle Sovyet Rusyanın açtığı yüzde 2 faiz hadli, çoğu defa mal karşılığına bağlanan ve hammadde üreticisi ülkelere de hazır pazar imkânı sağlayan krediler karşısında, Dünya Bankasının yüzde 6 faiz oranındaki kredileri sevimli bulunmamaktadır.

Ticaret hadleri ile ilgili mesele-

lerin tartışıldığı Cenevre toplantılarında, az gelişmiş uluslardan sadece asyalı ve afrikalılar değil, venezuellalı, brezilyalı ve arjantinli iktisatçılar bile, söz bu konulara geldiği zaman, ağızlarını açıp gözlerini yummakta ve batılı devletleri de, batılı büyük devletlerin yönetim ve himayesinde demek olan batılı kredi kuruluşlarını da "tefecilik"le suçlamaktadırlar.

Farklı rejim ve yönetimlerin hüküm sürdüğü bu ülkelerden gelen bu iktisatçıların -Türkiyenin buralarda sesi ilk ve son olarak 1964'de çıkmış ve uluslararası çok .taraflı şartlanmalar esasını kabul ettirmiştir- faiz konusunda hep birağızdan konuşmalarının sebebi, rejimler ne olursa olsun, herkesin canının aynı yerden, aynı şekilde yanmakta olduğudur.

Fakat, iflâsın eşiğine yuvarlanmış bir Brezilya, canı yana yana bu kaynaklara başvurmaktadır. Reformcu Cumhurbaşkanı Goulart'ın gerici generaller tarafından görevden uzaklaştırılmasından sonra, batılı kaynakların ve onlarla beraber bizim özel sektör kuruluşlarının "Brezilyada halk kendi hürriyetini kendi eliyle nasıl kurtardı?" gibi vecizelerle başlayan broşürlerle tanıtmağa gayret ettikleri Brezilya şimdi iflâs masasına yatmıştır ve durmadan, kredi erteleyici kredilere gitmektedir. Ama, uzmanlar gene de bağırıp çağırmaktadırlar.

Iflâs masasına -27 Mayıstan sonra kabul edilen plânlı ekonomi disiplinin herkes gibi AP'ye de sağladığı nimetler yüzünden- henüz yatmamış olan Türkiyede ise, eski Plânlama Müsteşarı Memduh Aytürden başka bu konularda açık açık ses çıkaran olmamıştır.

Dünya Bankası ile geçmişimiz

Dünya Bankası ile ilişkilerimiz DP zamanında gelişmiş ve gene DP zamanında bozulmuş, kopmuştur. DP'nin 1954 yıllarından itibaren açıkça izlemeğe başladığı aca-yip kalkınma yolu, "enflâsyonist şartlı kalkınma politikası"nı aşmış, mükemmel "enflâsyonist" olmuştur. Ankaraya o yıllarda Dünya Bankasından bir heyet gelmiş, Menderesin ekonomik tutumunu incelemiş, Türkiyenin çok yakın bir zamanda iflâs masasına yatmak üzere olduğu kanısına varmıştır. Dünya Bankası heyeti, Menderesin tutumunu sert bir şekilde tenkit etmiş ve enflâsyon yollarının kapatılmasını, sağlam bir ekonomi politikasına dönülmesini, gösterişli yatırımlardan kaçınılmasını istemiştir. Menderesin bu isteklere verdiği cevap ise, Dünya Bankası uzmanları için Ankara Palasta verilen yemekte çıngar çıkarmak olmuş ve heyet başkanı, yemeği terkederek gitmiştir. Sonra bu hikâye de, DP ileri gelenleri tarafından iftiharla anlatılmış, Menderesin bu davranışı, yabancılara yüzvermeyen, bağımsızlığına düşkün bir devlet adamının davranışıymış gibi gösterilmeğe çalışılmıştır.

Oysa bilinen şudur ki, Menderesin -1958 yıllarına kadar- böyle bir bağımsızlık ihtiyacı duyduğu görülmemiş, Petrol Kanunu, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gibi yarı sömürge kanunları da gene aynı çalımla yabancılara sunulmuştur.

Dünya Bankası ile ilişkilerimizin kesildiği bu yıllardan çok kısa bir zaman sonra batılı iktisatçılar - başta Prof. Baade - Türkiyeye de "dipsiz kuyu" demeğe başlamışlardır.

Dünya Bankasının o zamanki gerekçesi ise, Türkiyenin ödemesi gereken dış borç taksitlerinin, yıllık ihracat gelirlerinin yüzde 25-30'u kadar bir miktara ulaşması olmuştur. Dünya Bankasının o zamanki genel müdürü Mr. Eugen Black'in etkisiyle bankanın kabul ettiği bu politika, başta Türkiye olmak üzere, gelişmekte olan çeşitli ülkeler tarafından tenkitlere uğramıştır. Bu tutum, o zamanlar "klâsik banker tutumu" olarak nitelenmiştir.

Türkiyenin bir daha belini doğrultması mümkün olmadığı için Menderes, batılı kredi kuruluşlarından istediğini bulamamış ve Prof. Mehmet Gönlübol ile Doç. Dr. Halûk Ülmanın düşüncelerine göre ise, bu sebepten gözlerini Doğu bloku ülkelerine çevirmeğe başlamış, Moskova yolculuğunu bu niyetle plânlamıştır. Ancak, amerikan gizli istihbarat teşkilâtının -CIA- üç ay kadar önceden haberdar olabildiği 27 Mayıs Devrimi sebebiyle, Moskova yolculuğuna çıkması mümkün olamamıştır.

27 Mayıs Devriminden sonra, sağlam bir ekonomi politikası izlenmeğe başlanmış, Plânlama Teşkilâtı ile birlikte, yabancı kuruluşlar için başlıbaşına bir teminat müessesesi kurulmuştur. Türkiyenin 1961'den 1965'e kadar, herşeye rağmen gerilemediği, ekonominin, yavaş da olsa, "dizleri üstünde durmağa çalışır olduğu" görülmüştür. Eski Plânlama Teşkilâtı İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Prof. Dr. Besim Üstünelin fikrine göre, Dünya Bankasının Türkiyeyle yeniden bağ kurması için bugünlere kadar beklemek şart değildi. Karşılıklı ilişkiler 1962 yılında dahi kurulabilirdi.

Borçtan kurtulabilecek miyiz?

Diğer taraftan, Dünya Bankasının kısa vâdeli ve yüzde 5.5 gibi bir faizle kredi vermesi birçok az gelişmiş ülke tarafından tenkit edilmektedir. Bu ülkeler, Dünya Bankasının kredilerini kalkınma kredisi olarak nitelendirmenin çok güç olduğunu söylemektedirler. Nitekim bu yüzden Dünya Bankasının kaynaklarının dışında Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı -IDA- kurulmuş ve, Dünya Bankası ile ABD mali çevrelerinin tahminlerinin aksine, bu kuruluş çok kısa zamanda gelişmiştir. Bu teşkilâtın kurulmasının sebebi de, uluslararası iktisadî meseleleri yakından izleyen uzmanlara göre, "Dünya Bankasının, kendisini, az gelişmiş ülkelerin gelişmeleriyle görevli sayamaması; az gelişmiş ülkelerin karşısına, dünya piyasasında ağır sayılan şartlarla çıkması"dır.

Bu uzmanların görüşlerine katılan türk iktisatçıları, Plâncılar ve eski Plânlama Teşkilâtı yetkilisi Prof. Dr. Üstünel bu konuda, "Dünya Bankasının, IDA'nın tutumuna bakarak kendisine çekidüzen vermesi, sıradan bankacılık tutumunu değiştirmesi, Türkiye gibi ülkelere yararlı olacaktır. Meselâ, plânlı kalkınmanın en kritik dönemi olan birinci beş yıllık Plân döneminde, 1963 ve 1964 yıllarında Konsorsiyomdan alınan krediler, Plânın bu yıllar için ihtiyaç gösterdiği 'kalkınma kredisi şartı'ndaki kredi miktarlarının ancak yarısı kadar olabilmiştir. Bunların dışındaki krediler ise kısa vâdeli ve çok ağır şartlarla olmuştur. Bu durum, 1973 yılında, dış borç almadan kalkınmaya çalışmayı kabul eden Türkiye için son derece mahzurludur" demektedirler.

Bugün de değişen birşey yoktur. Değişen tek şey, 2014 yılında biteceği farzedilen dış borç ödemelerimizin gitgide daha ileri yıllara uzanmakta olduğudur.

Uzak Doğu

Görünüşteki barış

Bundan bir süre önce Bangkokta Endonezya ile Malaysia arasında imzalanan barışın geride bıraktığımız hafta içinde Jakartada onaylanmasıyla birlikte, bu iki ülkeyi üç yıldır karşıkarşıya getiren anlaşmazlık artık tarihe karışmış görünüyor. Kendisi tarafından ortaya atılan ve yakın bir zaman öncesine kadar bütün yardımcıları tarafından benimsenen "Malaysia'yı ezmek" politikasının böylece sona ermesini, Başkan Sukarno, herhalde büyük bir memnunlukla karşılamamış olsa gerektir.

Bilindiği gibi, Malaysia Federasyonunun kurulmasının söz konusu olduğu ilk günlerden başlayarak, Başkan Sukarno, İngiltere tarafından bu Federasyona dahil edilmek istenen Sabah ve Sarawak ülkelerinin Endonezyanın olduğunu ileri sürmüştü. 1963 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yapılan bir kamuoyu yoklaması, Sabah ve Sarawak'lıların Başkan Sukarno gibi düşünmediklerini göstermiştir. Bunun üzerine de Şukarno işi silâha dökmüş ve bu bölgelerde geniş bir çete çalışması yapmaya başlamıştır. Hattâ daha da öteye giderek, 1965 yılında, Malaysia'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine üye seçilmesi üzerine, Endonezyayı dünya teşkilâtından çekmiştir.

Başkan Sukarnonun Malaysia'ya karşı giriştiği hareket Endonezyanın zaten sağlam olmayan ekonomik durumunu büsbütün bozuyordu. Yeni Endonezya yöneticileri, İngiltere Malaysia'nın arkasında yer almaya devam ettikçe, bu ülkeyi kolay kolay ezemeyeceklerini anlamış olmalıdırlar. Bu anlayış sonunda Endonezya ile Malaysia arasında varılan anlaşma gereğince, mümkün olan en kısa süre içinde Sabah ve Sarawak'ta genel seçimler yapılacak ve bu bölgeler halkının isteği öğrenilecektir. Siyasal gözlemciler, halkın gene Malaysia'yı seçeceğini tahmin etmektedirler.

Sukarnoya rağmen imzalanan anlaşma, eski liderin artık Endonezyada gücünü yitirmiş olduğunu ve iplerin Batıdan çok, Komünist Çinden korkanların elinde olduğunu göstermektedir. Fakat bu durumun ne kadar süreceği bilinemez. Sukarnonun açık desteği sonunda, Endonezyada komünizm, son yıllarda sanıldığından çok daha fazla kuvvetlenmiştir ve kuvvet yoluyla bastırılamayacak kadar yaygındır. Yeni yöneticilerin halka Komünist Çin korkusunu aşılamakta başarılı olup olmamaları, Uzak Doğudaki yeni düzenin geleceğini etkileyecek en önemli noktadır.

GEÇEN HAFTA DUNYADA

İNGİLTERE — Sterlinin değerini korumak amacıyla izlediği fiyat ve ücret politikası ile Vietnam konusunda Washington'a aşırı bağlılığı yüzünden, değil yalnız Muhafazakâr Partinin, kendi partisinin sol kanadının da şimşeklerini üzerine çekmiş bulunan Başbakan Wilson, geçtiğimiz hafta Çarşamba gecesi kabinesinde değişiklik yaptığını açıkladı. Bu değişikliğe göre, Wilson hükümetinin sendikaları önemli biçimde kıran ekonomi politikasından sorumlu sayılan İktisat Bakanı George Brown Dışişleri, Vietnam konusunda Amerikadan çok Amerikacı görünen Dışişleri Bakanı Michel Stewart ise İktisat Bakanlığına getirilmiştir. Yorumcuların büyük çoğunluğu, böyle bir değişiklik yapmakla Wilson'un kendi partisi içindeki muhalefeti biraz olsun susturmağa çalıştığını ileri sürmektedirler. Fakat İngilterenin ekonomik durumunu iyileştirecek köklü tedbirlere gidilmedikçe, İşçi Partisinin sol kanadındaki huzursuzluk öyle koltuk değiştirmeleriyle kaybolacak gibi görünmüyor.

IRAK — Başbakan Dr. Bazzazın istifasıyla birlikte, Irakta 14 Temmuz 1958 ihtilâlinden bu yana girişilen ilk sivil hükümet denemesi başarısızlıkla sonuçlanmış olmaktadır. Bazı yorumculara göre, Dr. Bazzazın işbaşından uzaklaşmasının veya uzaklaştırılmasının başlıca nedenleri arasında, eski Başbakanın izlediği kürt politikası karşısında ordunun, arap birliği politikası karşısında da Nasırcıların duydukları hoşnutsuzluk gelmektedir. Bilindiği gibi Dr. Bazzaz, kuzeydeki ayaklanmayı durdurabilmek için kürtlere, sınırlı da olsa, bazı haklar tanımaya yanaşmış ve arap birliği konusunda da Kahirenin uvertürlerini devamlı olarak ihtiyatla karşılamıştı. Başka bazı yorumcular da, Bazzazın istifasının arkasında ekonomik nedenler aramaktadırlar. Gösterilen nedenler ne olursa olsun, Başkan Arif şimdi Başbakanlığı eski generallerden Naci Talibe vermiştir ve Talibin, eski bir mensubu olarak, ordudan gelecek telkinlere, subayları mümkün mertebe politika dışı tutmaya çalışan Dr. Bazzazdan daha açık olacağına şüphe yoktur.

YUGOSLAVYA — Eski yardımcısı Aleksandr Rankoviçi "Stalin devrindeki terör havasını yeniden yaratmaya çalışmak"la suçlayarak yerinden uzaklaştıran Mareşal Titonun, bu hareketinin Yugoslavyada bir burjuva liberalizmi kurulacağı anlamına gelmediği yolundaki çeşitli ihtarlarına aldırmayarak bu ülkede bir parlâmenter sosyalizmin öncülüğünü yapmağa kalkışan Mihajlo Mihajlov'un başı, geçtiğimiz hafta fena halde derde girmiştir. Hatırlanacağı gibi, Yugoslavyanın dış dünyada en çok tanınan yazarlarından biri olan Mihajlov geçen yıl da Sovyetler Birliğindeki hayatı kötüleyen bir yazı yazmış ve paçasını beş ay hapisle zor kurtarabilmişti. Bu olaydan ders almamış olmalı ki, geçen ay Mareşal Titoya bir açık mektup göndererek, kendisine bir muhalefet organı çıkarma müsaadesinin verilmesini istemiştir. Bunun karşılığında aldığı cevap, savcılığa dâvettir. Geçen hafta "üç gün için" kaydıyla tutuklanan Mihajlov, şu satırların yazıldığı sırada hâlâ tutuk bulunuyordu ve ortada, bu durumdan ne zaman kurtulacağını gösteren en ufak bir belirti de yoktu.

BUNLAR DA OLDU

Johnson Diplomasisi

Doç. Dr. A. Halûk ÜLMAN

Birleşik Amerika yöneticilerinin Batı dünyasının bugün içinde bulunduğu parçalanmış durumun sorumunu Fransa Devlet Başkanı General De Gaulle'ün kişiliğine ve tutumuna yüklemek çabaları alabildiğine devam ediyor. Üzüntüyle söylemek gerekir ki, bu çabaların zaman zaman diplomatik saygı kuralları dışına çıktığı bile görülmektedir.

Hatırlanacağı gibi, Amerika Dışişleri Bakanlığı, bundan bir süre önce, Roosevelt ile Churchill arasında ve İkinci Dünya Savaşı içinde De Gaulle'le ilgili olarak yapılan bazı hoş olmayan yazışmaları açıklamıştı. Bunu yaparken de, amerikan dış politikasını yönetenler, Fransız Devlet Başkanını böylece küçük düşüreceklerini sanıyorlardı. Oysa, Başkan Johnson'un çok iyi bildiği, gerçekten ustası olduğu iç politika oyunları ile dış politika oyunlarının kuralları birbirinden pek başkadırlar. Kaldı ki, hayatta, üstelik işbaşında bulunan yabancı devlet adamlarını küçük düşürücü belgelerin yayınlanmasının sakıncalarını görebilmek için diplomasi geleneklerine fazla âşina olmaya da lüzûm yoktur. Biraz sağduyu, biraz da olağan nezaket bunun için yeter de artar bile...

Uluslararası ilişkilerde her zaman, hattâ çoğu zaman akıl ve mantık ağır basmaz. Ulusal benlik duyguları her zaman olduğu gibi çağımızda da hâlâ uyanıktır ve bunlarla oynamak hâlâ tehlikelidir. Nitekim, Devlet Başkanının küçük düşürülmek istendiğini gören fransız ulusu, Birleşik Amerikanın yaptığı bu küçük oyunu kendisine yedirememiştir. Bunu anlamak için o günlerdeki fransız basınına şöylece bir göz atmak yetecektir. En sağından en soluna kadar bütün basın, bu amerikan davranışını kınamış, buna dünya kamuoyunda görülen başka olumsuz tepkiler de eklenmiştir. Sonunda bu davranışın zararı General De Gaulle'e değil, düşüncesizlik yüzünden onu biraz daha kendilerinden uzaklaştıranlara dokunmuştur.

Amerikan dış politikasını yönetenler şimdi gene aynı biçimde bir yanlış davranışın içindedirler. Atlantiğin ötesinden alınan haberlerden anlaşıldığına göre, Washington'da, NATO içindeki buhranın sorumunu bu sefer De Gaulle'ün kişiliğine değil de, tutumuna yüklemek isteyen bir belgeler dizisi yayınlanmıştır. Amerikan yasacılarına NATO buhranının nedenlerini anlatmak amacıyla yayınlanan bu dizide De Gaulle'ün 1958 yılında NATO içinde Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransadan meydana gelecek üçlü bir direktuvar kurulmasını önerdiği açıklanmakta ve ondan sonra ortaya çıkan durum tartışılmaktadır.

De Gaulle'ün bu önerisi, daha ilk yapıldığı günden başlayarak, zaten herkes tarafından biliniyordu. Dünya olaylarını biraz yakından izleyenler, Fransa Devlet Başkanının NATO karşısındaki tutumunda, bu önerinin geri çevrilmesinden duyduğu hayal kırıklığının önemli bir payı bulunduğunu şimdiye kadar çok düşünmüşlerdir. Fakat amerikan yasacıları, NATO'nun bugünkü buhranı konusunda bilgi istedikleri zaman, State Department'ın, can kurtaran simidi gibi yalnızca De Gaulle'ün davranışlarına sarılmaya kalkışması, diplomasi oyunlarına aykırılığı bir yana, gerçeklerin büyük bir bölümünü görmezlikten gelmesi demektir.

De Gaulle'ün izlediği dış politikayı beğenip beğenmemek başka, NATO buhranının bütün sorumunu onun üzerine yıkmaya çalışmak daha başkadır. Bu buhran üzerine eğilmek istediklerine göre, amerikan yasacılarına herşeyden önce şunu söylemek gerekirdi: NATO'nun bugünkü durumunun sorumu yalnız De Gaulle'ün değildir. Söyledikleriyle yaptıkları arasında uçurumlar bulunan Birleşik Amerikanın da bunda büyük payı vardır. Örnek mi istiyorsunuz? İşte, Kuzey Atlantik Andlaşması üyelerin egemenliği ve eşitliği ilkesi üzerine kurulmuşken, kendi çıkarları gerekince, bunları dilinden düşürmeyen Birleşik Amerika, Avrupadaki kuvvetlerinin statüsü söz konusu olunca ortaklarının eşitliğini de, egemenliğini de bir tarafa itmekte, bir ayrıcalıklar ağı kurmağa, kurulmuş olanları ise korumağa çalışmaktadır. İşte, Andlaşmada öngörülen siyasal işbirliğini Kıbrıs anlaşmazlığı sırasında uygulamakta büyük tereddütler gösterirken, NATO üyelerinin büyük çoğunluğu tarafından barışçı yollardan çözülmesi istenen Vietnam sorunu söz konusu olunca herkesi kendisiyle değil yalnız siyasal, askeri işbirliğine bile çağırmaktadır.

Dahası var... Birleşik Amerikanın bu gibi davranışları sonunda, başta Fransa olmak üzere, bazı batılı dostları daha önemli bir konuda şüpheler duymağa başlamışlardır. Acaba andlaşmayı daha şimdiden kendi istediği gibi kullanmağa çalışan Birleşik Amerika, çekirdekli silâhların ulaştığı yıkım gücünden korkarak, ileride Avrupaya yöneltilecek bir silâhlı Sovyet saldırısına seyirci kalmayacak mıdır? Amerikan yöneticileri, bütün konuşmalarında, bizi böyle bir şeyin düşünülemiyeceğine inandırmağa çalışıyorlar. Oysa, bu konuda önlerine çıkan ilk sınavda, Kıbrıs buhranı sırasında İnönüye yollanan Johnson Mektubuyla, kötü biçimde sınıfta kalmışlardır. Zaten bu yüzdendir ki şimdi Fransadan sonra daha başkalarının, bu arada Türkiyenin de gözü açılmağa başlamıştır. Eğer Fransa, Birleşik Amerikanın çelişmelerini bizden önce görüp anladıysa, bundan dolayı De Gaulle'ü kınamak değil, kutlamak gerekir.

Tüli'den haberler

Düğün bolluğu

Geçtiğimiz hafta Yeşilköyde iki düğün kutlandı. Biri Mecdi Şerbetçinin evinde, öteki Çınar Otelinde. İstanbulun güzel ve akıllı kadınlarından **Mefkûre Şerbetçi,** kızı **Kezbanın** düğününde bir defa daha büyük takdir ve hayranlık topladı. Güzel ev, güzel bahçe bu düğünde bir kat daha güzelleşmiş, İstanbulun en güzel kalabalığını toplamıştı. **Suat Hayri Ürgüplü, Necdet Aktay, İzzet Cintav, Kemal Sarper, Aziz Borovalı, Reşit Egeli, Bülent Bekdik, Tahsin Günel, Suat Ulagay, Niyazi Alaybek, Prof. Cihat Abaoğlu** ve eşleri, Paristen **Hayriye Neyzi,** çok güzel bir gençkız olan **Leylâ Neyzi, Ferda Kahraman,** aktör **Genco Erkal,** yaz tatilini İstanbulda geçiren milyoner **İsmail Agar** ve kızı **Nâzan Agarın** da bulunduğu misafirler grupu, düğün boyunca hiç bir aksaklığa rastlamadı. Kezban Şerbetçi, Suat Hayri Ürgüplü ve Necdet Aktayın tanıklığı ile **Biraniç** soyadını alırken çok mutlu görünüyordu. Gelinliğinin Pariste dikildiği söyleniyordu. Kollarında ve eteklerinde müge çiçekleriyle ampir biçimi çok şık bir gelinlikti ve doğrusu, sahibine de çok yakışmıştı. Mefkûre Şerbetçi de turkuaz rengi krepten bir tuvalet giymişti. Arkadaşları, kendisini uzun zamandır bu kadar güzel görmediklerini söylüyorlardı. Yalan da değil, gecenin en güzel kadını Mefkûre Şerbetçiydi.

Düğünün çok neşeli geçtiği söylenemez. Saatler, ağırbaşlı bir parti havasında geçti. Gecenin tek atrak siyonu, Kezban Biraniçin, uzun duvağını taşımaktan yorulup makaslaması oldu.

Müstakbel kaynanalar

İstanbul partilerinde güzel gençkızları görenler, birçok kadının yakında kaynana olacağını konuşuyorlar. Güzel gençkız deyince akla gelen ilk isimler, **Esen Çifçi, Füsun İnseli, Merve Yolaç...** Eski Devlet Bakanının kızı Merve, özellikle Hasların düğününde açık yeşil tuvaletiyle çok güzeldi. Füsun İnsel ise Şerbetçilerin düğününün en güzel gençkızı durumundaydı.

Kezban Biraniç
Mutlu bir gelin

Merve Yolaç
Gözler üstünde

Müstakbel kaynanalardan biri de **Kadriye Dicleli**ydi, fakat nişan son dakikada geri kaldı. Söylendiğine göre, damat iki ruhlu bir delikanlıymış, **Gaye Dicleli** ile güzel bir hostes arasında bocalaması, Diclelilerin nişan hazırlıklarını geri atmış.

Zararın neresinden dönülse kâr, derler.

Önce can, sonra cânan..

Tanınmış işadamlarından İsmail Agar, 27 Mayıs Devriminden bu yana ilk defa İstanbula geliyor. Agarın, sosyetenin yaz dekorunda önemli bir yer aldığı söylenebilir. Eski günler hayli geride kaldı ama, yüzü şirin ve güzel, vücudu hayli iri işadamının eski dostlar, hattâ flörtlerle çevrili bir hali var. Bazı çevreler, bu çevrilişi, kızı Nâzan Agara bağlıyorlar, birçok ana - babanın, oğullarını Nâzan ile evlendirmek için yarış ettiğini söylüyorlar. Galiba, bu işte bir yanlışlık var. Çünkü, İsmail Agar ile evlenmek isteyen dullar da kuyruğa girmiş durumda!..

Beyrut - Adana köprüsü

Adanalı zenginlerden Mahmut Hasın oğlu **Mustafa Has,** Adana ile Beyrut arasında köprü kurdu: Beyruttan güzel bir gençkızla evlendi. Geçtiğimiz haftanın ortasında Yeşilköyde, Çınar Otelinde yapılan düğün, Adanalıları biraraya getirdi. **Kasım Gülek**ten **Ahmet Topaloğlu**na, birçok politikacı, **Sapmazlar, Çifçiler, Haslar, Germililer** ile Çukurovanın tanınmış aileleri

şıklıkları ve mücevherleriyle İstanbul sosyetesine meydan okudular. Oldukça eğlenceli geçen düğün gecesinde **Gönül Yazar** çok alkış topladı. Fakat alkışlar büyük bir hayal kırıklığı ile sonuçlandı. Çalıştığı gazinonun sahibi tarafından garip bir saldırıya uğrayan şarkıcı, çenesinden ve gözünden yaralanarak, soluğu Milânoda aldı.

Ne denir? Adana - Beyrut köprüsü üzerinde böyle kazaların olması tabiîdir, değil mi?

Elçiler şehri İstanbul

Bu yaz İstanbul, elçiler şehri oldu. Bütün elçilerimiz tatil bahanesiyle geliyor, bir boy Ankaraya uzadıktan sonra, yeni çıkacak kararnamenin kokusunu beklemeğe başlıyorlar. Tabiî, sadece tatil için gelenler de var. Meselâ **Muharrem Nuri Birgi** bunlardan biri. Kahire Elçisi **Semih Günver** de Tarabya Otelinde Afrikanın sıcağından kurtulmağa çalışıyor. Cakarta sefiresi **Mübeccel Versan** sıcağa alışmış, Sukarnonun ülkesinde bütün yıl çorapsız dolaşıyormuş. Mübeccel Versan, mide krizlerinden şikâyetçi. İklim şartları yüzünden midesi ikide bir kanıyor, sefirelik görevlerini yerine getirmekte güçlük çekiyormuş. Bakanlık, kararnameyi hazırlarken, bakalım sağlık durumlarını dikkate alacak mı...

Pembe meleklerin zaferi

Dr. **Fahri Atabey**, bir parti kursa, kadınlardan çok oy alır. İstanbul sosyetesinden birçok kadın, gölgede 41 derece sıcakta sokak sokak dolaşıp, doktorun kuracağı Felçli Çocuklar Kliniği için para toplamışlar. Bir günde 225 bin lira!.. Bağış kampanyasında rekor kıranlardan biri de, Amerikadan tatile gelen **Ayşe Kayaalp.** Onun kumbarası dolup dolup taşmış.

Tabiî güzellik peşindekiler

Tabiî senatörler bilhassa tabiî güzelliklerden hoşlanıyorlar. Başta **Sami Küçük, Suphi Karaman, Vehbi Ersü, Kâmil Karavelioğlu,** Edremit körfezinde Örentepede dinleniyorlar. **Selâhattin Özgür,** Çiftehavuzlarda ailesinin yanında kalıyor, fakat denize Pendiğin ötesinde Kaynarcadan giriyor. Buna karşılık, İstanbulun bütün klüpleri **AP'lilerle** dolup taşıyor.

Basın: 14130-A-10746) — 272

Spor

Boş zamanı değerlendirme

Serap Anter, Kemal Ambar, Atıf Kızıl ve Zeliha Salihoğlu kortlara fırladılar ve netlerin iki tarafında karşılıklı yer aldılar. Dördü de dikkat kesilmişlerdi ve hakemin işaretini bekliyorlardı. Küçük Serap raketini şöyle bir oynattı ve oyuna başlamadan bileğinin kuvvetini yokladı. Bu hareket, seyirciler arasında gülüşmeye yol açtı. Çünkü Serap ile Kemal çifti gerçekten çok sevimli bir çiftti. Kendilerini merakla seyreden genç bir kadın, yanındaki erkeğe döndü :

"—Boyları âdeta file kadar, raketleri de nerdeyse başlarına değecek. Ama, gönül isterdi ki, bu yaşta spora yönelen çocukların sayısı artsın, böyle azınlıkta kalmasın" dedi.

Bu sırada hakem, işaretini vermişti. Küçük Kemal, boyundan büyük bir meharetle ilk servisi attı.

Olay, geçtiğimiz hafta Ankarada, 19 Mayıs Tenis Klübünde geçti. Türkiye Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Tenis Federasyonunun düzenlediği Türkiye Gençler Tenis Şampiyonasına Zonguldak, Ankara, İzmir, Manisa ve Balıkesirden 40 genç katılmıştı. Bunlar, Küçük Serap ve küçük Kemal gibi, on yaşından başlayıp, yirmi yaşından gün almıyan tenisci gençler arasından seçilmiş ve gezi masrafları Federasyonca karşılanmak üzere, önce Konyada, sonra Ankarada toplanmışlardı. İlk düşünce, maçların Konyada yapılması idi. Fakat Ankaradaki saha daha uygun olduğu için, kafile Ankaraya dönmüş ve Konyada turistik gezi ile yetinilmiş, bu vesile ile Konyadaki sporcu gençlerle de temas yapılmıştı. Bu tip gezilere Federasyon, belirli sayıda kabiliyetli genci çağırmakta, bunların masrafını bizzat ödemekte, fakat spor gösterilerini izlemek isteyen meraklı gençler de, imkânları olduğu takdirde kendi masraflarını ödiyerek, bu gezilere katılmaktadırlar.

Tenis Federasyonu, geçen yıl Ankarada 8. Milletlerarası Tenis Turnuvasını düzenlemiştir.

cuttur. Yüzme ve Su topu federasyonunun yakın zamanda 19 Mayıs Spor Sitesinde açtığı yüzme havuzu, Avrupa memleketleri dahil, en modern, en yeni tesislere sahip olimpik bir havuz olup, 3.500 kişilik tribünü, bir tanesi - atlama yerleriyle - 50 x 25 boyunda ve derinliği 4,5 metreye varan ve diğeri de yüzme bilmiyenler için kademeli olmak üzere iki ayrı kısma sahiptır. Şehir suyu ile dolmaktadır. Herhangi bir saatte içilebilecek kadar temizdir. Etrafını saran klorlu su, havuza her girenin ayaklarını temizlemektedir. Halka açıldığı takdirde, Federasyon daha fazla halka inme ve sporu azınlığın tekelinden kurtarma imkânına kavuşacaktır. Genel Müdürlük böylece, kumarda kazandığı parayı sporda harcıyarak, halktan aldığını halka vermeğe çalışmaktadır. Çünkü, bilindiği gibi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün başlıca geliri, Spor Totodur.

Boş zamanı değerlendiren küçük tenisçiler
Darısı bütün çocuklara..

Sağlam vücutta sağlam ruh

Türkiye Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Türkiyede bütün spor faaliyetlerini yöneten en yüksek ve tek kuruluştur. Ayrıca amatör kulüpler mevcuttur ki, bunlardan bir kısmı da Beden Terbiyesine kayıtlıdır. Bunlara "federe kulüpler" denilmektedir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 21 federasyon halinde çalışmaktadır. Meselâ, herkesin çok iyi tanıdığı bir Futbol, bir Güreş veya bir Tenis Federasyonu yanında bir Bisiklet Federasyonu, bir Binicilik, Jimnastik, Yüzme ve Su topu, Yelken, Atıcılık ve Avcılık gibi federasyonlar da mev-

Langırt salonu yerine

Tenis Federasyonu Başkanı Bülent Savcı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğündeki uluslararası bayraklar, forslar ve kupalarla dolu odasında muhtelif federasyonların faaliyetlerini anlattıktan sonra şöyle dedi :

"—Evet, gençlerimizi spora alıştırmak, onlardan milletlerarası değerler meydana getirmek için çalışıyoruz.. Federasyonlar, hiçbir para

CAMBAZLAR

27 Mayıs Devrimi sırasında korkudan tir tir titreyenler, titremekle de kalmayıp, ideal arkadaşlarını haysiyetsiz şekilde çekiştirip jurnal edenler, zamanın kudretleri etrafında pervaneler gibi dönüp, onlardan yeni yeni peygamberler yaratma sevdasına kapılanlar, dalkavuklar, korkaklar, çıkarcılar, fırsat düşkünleri, bugün hep birağızdan 27 Mayısı yoketmeğe, 27 Mayısı suçlu ilân etmeğe çalışıyorlar. Tabii ilk hedefleri, 27 Mayısı fiilî safhaya çıkaran, başarıya ulaştıran MBK üyeleridir. Fakat 27 Mayıs, bu sandıkları şey değil ki... 27 Mayıs, gözleri iktidar hırsıyla dönmüş kişilerin bir hükümet darbesi değil ki... Eğer böyle olsaydı, 1961 Anayasası, 1961 seçimleri olmazdı. 27 Mayıs, demokratik yoldan iktidara gelip, demokrasinin bütün nimetlerinden faydalandıktan sonra demokrasiye sırt çeviren, Muhalefeti vatan haini ilân eden, çıkarcıları VC'lerde toplayıp, kendilerini satmıyanları çoluk - çocuklarıyla aç bırakan, ispat hakkı isteyen yazarları, yolsuzlukları ortaya çıkaran gazetecileri, gerçekleri bağıran gençleri zindanlara kapatan, kurşunlatan, Cumhuriyet mahkemelerinin üstünde tahkikat komisyonları kuran, namuslu vatandaşların peşine polis takıp, onları takip ettiren, halkı soyan, halkın parasıyla saltanat süren, iktidardan gitmemek, enflâsyon açıklarını kapatmak için vatan topraklarını satan hainlere karşı, bu memleketi bunların hiyanetinden, bilgisizliğinden, pençesinden kurtarmak için yapıldı. Millet kan ağlıyordu. Zorla VC'ye sokulan aile babaları, ekmeğinden edilen analar ve çocuklar, her akşam Kızılay Meydanına dökülüyordu ve Türkiyenin kalbi bu meydanda atıyordu. Vatandaşlar, köylüsü ve kentlisiyle, subayların ta gözlerinin içine acıyla bakıyorlar ve onlara, "Ne duruyorsunuz? Hâlâ ne bekliyorsunuz?" diye soruyorlardı. Vatan, sancılar içinde kıvranıyordu. Kötü ve korkunç şeylere gebeydi. Ordu, doğacak çocuğu ehliyetsiz ebelere terkedemezdi. İşe, meharetle el koydu. Temiz duygularla başladığı işi temiz duygularla bitirdi. Bilinçli ve bilgili davrandı, bilim adamından, tecrübeli politikacıdan yararlandı, memleketin ekonomik ve sosyal sorunlarına en az siyasi sorunları kadar eğildi, modern bir Anayasanın yapılmasına, plânlı kalkınma döneminin açılmasına önayak oldu ve kendi isteğiyle iktidarı millete devretti.

İşte elimdeki şu, sözüm ona "Yassıada zulmü"-nü anlatan kitaba ve günlük gazetelerde yer alan bütün suçlamalara rağmen Tarih, 27 Mayısı ve 27 Mayısı yapan temiz insanları böyle anacaktır.

Bugünkü İktidarı tutan hemen hemen bütün gazeteler, ne hikmettir bilinmez, hergün 27 Mayısa, dünya tarihinin bu en temiz, en haklı devrimine gölge düşürmeğe, onu kirletmeğe çalışıyorlar. O ise, sessiz, bekliyor. Doğru iş yapmışların rahatlığı, güçlünün güveni, haklının huzuru içinde sessiz, vakur, bekliyor. O sessiz bekledikçe, onlar, polisi kollıyan kaçakçı çığırtkanları gibi şımarıyorlar.

Korkusuzlukları şundan bundan değil, her ipte oynamasını bildiklerinden ileri geliyor.

Jale CANDAN

karşılığı olmaksızın, gençlere kucaklarını açıyorlar. Ama bugünkü imkânlar içinde rekreasyonel bir çalışma yapmak, gençliğin boş zamanlarını, Türkiyenin her yerinde sporla değerlendirmeğe çalışmak elbette ki mümkün değildir. Yüzme Federasyonu, halkın hizmetine mükemmel bir havuz açmıştır. Tenis Federasyonu, istekli çocuklara saha, top ve imkân dahilinde raket sağlamakta, yarışmalar, geziler düzenlemekte, muhtelif bölgelerle işbirliği yapmaktadır. Hattâ şimdi şu sırada, Tenis Klübünün yanında, gençlerin rahatça ve serbestçe girebilecekleri bir masa tenisi salonu hazırlamaktadır. Ama, bütün bunlar yetmez. Spor aşkı, spor eğitimi okula sokulmalıdır. Her mahallede bir mahalle gençlik klübü bulunmalı, gençler burada voleybol sahasını, tenis masasını ve sairevi bulabilmeli, langırttan ve bu tip zehirleyici meşgalelerden kurtarılmalıdırlar.

Belediye ile işbirliği yapmak, elverişli yerlerde basit, fakat ihtiyacı karşılayıcı gençlik klüpleri meydana getirmek, hem gençliği iyi meşgalelere doğru yöneltmek, hem de genç kabiliyetleri geliştirmek, keşfetmek bakımından çok faydalı olacaktır. Türkiye bu işe o kadar az önem vermiştir ki, henüz Türkiyede spor doktorluğu diye birşey yoktur, spor öğretmenliği diye birşey yoktur. Bunlar aslında ihtisas işidir ve Balkanlarda bile bugün bir spor sağlık teşkilâtı kurulmuş ve spor doktorluğu da ayrıca ihtisas kollarına ayrılmıştır."

AKİS muhabiri notlarını aldı, Mustafa Kemal Bulvarının Nokta durağındaki Nokta apartımanından, yani bütün Türkiyedeki spor faaliyetlerinin yönetildiği bu oldukça küçük apartımandan çıktı. Sıcak bir gündü. Bir sürü genç, Nokta durağındaki pazar yeri duvarının üstüne oturmuş, birbirlerine el şakaları yapıyor, gelip geçenlere söz atıyor, espri yaparak zamanı öldürmeğe çalışıyorlardı!..

Türkiye

Gecekondu sinema

Elli yaşını geçkin olan sinemamızın bitkisel hayattan kurtulamayışının başlıca sebebinin, bu sinemayı besliyebilecek genişlikte yetişkin bir seyirci kütlesinin bulunmayışı olduğu, bundan önceki sayıda belirtilmişti. İkinci sebep, bu sinemanın bir gecekondu endüstriye dayanmasıdır. Sinemanın çok gelişmiş bir teknolojiye dayanan, aşağıyukarı bir ağır endüstri olduğu bilinir. Oysa yurdumuzda sinema, bir el sanatı düzeyini hemen hemen aşamamıştır. Şimdi yönetmenlik yapan bir sinema eleştirmecisinin on yıl kadar önce bu sütunlarda belirttiği gibi, yurdumuzda film çevirmenin, Taşkızak tersanelerinde atom denizaltısı yapmağa çalışmaktan farkı yoktur. Türkiye bugün, yalnız "yüzdeyüz yerli film" hesaba katıldığında, meselâ bir Fransa, İtalya, İngiltere kadar, Birleşik Amerikadan da daha fazla film çevirmektedir. Ama yine meselâ, bütün stüdyolarının teknik kapasitesinin toplamı bu ülkelerdeki tek bir stüdyonun kapasitesine ulaşamamaktadır. Yirmi yıl kadar önce yıllık film yapımımız henüz 50'ye ulaşmamışken, sinema endüstrimizin yapım bölümünü meydana getiren stüdyoların sayısı yarım düzineyi aşmıyordu. Yıllık yapımın 200'e ulaştığı son yıllarda bu ilkel "fabrika"lara ancak bir-iki yenisi eklenmiştir. Bu stüdyoların donatımından çoğu çeyrek yüzyıllıktır, çoğu yıpranmış, yenilenmemiştir, üstelik eksiktir. O kadar eksiktir ki, en basit sinema noktalamaları, sinema hileleri bile yapılamaz. Ne aydınlatma donatımı ve tekniği, ne seslendirme donatımı ve tekniği, ne kurgu donatımı ve tekniği, ne lâboratuvar donatımı ve tekniği en ilkel düzeyi aşabilmiştir. Alaylı ve dar bir teknisyen kadrosu, değişmiyen formüllere bağlı işlemleri bile el yordamıyla gerçekleştirmeğe çabalamakta, bunun sonunda da birazcık sinema duygusu olan insanı bile çileden çıkaracak sonuçlar alınmaktadır. Film yapımından milyonlar vuranlar, en kolayından ve kestirmesinden parasına para katmaktan başka bir şey düşünmedikleri için, ne yeni stüdyo kurmağa, ne de eskilerini genişletip yenilemeğe itibar etmektedirler.

İki yanlı tıkanıklık

Sayısı bir elin parmakları kadar bile olmıyan bu stüdyo-lâboratuvarlar, normal bir çalışma temposunda, tabiatiyle, 200'lük film yapımını asla karşılayamaz. Ama birçok alanda olduğu gibi, sinemamızda da "ben yaptım, oldu" zihniyetiyle 50 filmlik yapıma bile zor yetişebilen bu stüdyo-lâboratuvarlarla tekniker ve sanatçı kadrosu, hemen hiç bir takviye görmeksizin, 200'lük yapımın hizmetine konmuştur. Bir konserve, bir boru, bir tuğla fabrikasında bile kötü sonuç vereceği besbelli olan bu tutum, sinemada büsbütün aykırı sonuçlara yol açmıştır. Sebebi açıktır: Film de bir endüstri ürünüdür ama, öbür endüstri ürünlerinden çok ayrı bir özelliği vardır. Bir konserve, bir tuğla, bir boru, hep aynı kalıplara, ölçülere bağlı olarak meydana getirilir, malzemesi hiç değişmez. Oysa her film ayrı kalıplara, ayrı ölçülere dayanır. Hiç bir film öbürünün aynı değildir. Her film, ayrı meseleler, ayrı işlemler ortaya çıkarır, her seferinde yeni bir yaratıcılık çabasına ihtiyaç gösterir. 50 filme bile yetmiyen bir endüstrinin donatım ve tekniği, sanatçı ve tekniker kadrosu, tabiatiyle 200 filmlik bir çalışmada büsbütün yaya kalır. Sonuç fes hikâyesinde olduğu gibidir: Hani, adamın biri, elinde bir kumaş parçası, şapkacıya gider, fes ısmarlar. Bir fese ancak yetebilecek kumaştan dört-beş fes yapılmasını ister. Şapkacı hiç sesini çıkarmaz, "olur" der. Adam fesleri almağa gittiğinde bir de bakar ki, tepesinde kuka gibi duran, dört küçücük fes.

"Bu ne rezalet!" diye öfkelenir. O vakit şapkacının da tepesi atar: "Be adam" der, "elindeki kumaş belli, bu kumaştan çıkacak fes belli. Sen kalktın, bundan dört-beş fes yaptırmağa. Dört-beş fes yapılmaz değil, yapılır ama, işte böyle olur".

Salonsuz sinema

Film yapımının daha başında ortaya çıkan bu tıkanıklığa, yapımın en sonunda yer alan gösterimde de rastlanmaktadır. Ne yazık ki film bakkallarda, bayilerde satılan, buradan alınıp tüketilen bir madde değildir. Film özel bir yerde, sinema salonunda tüketilir. Yurdumuzdaysa açık ve kapalı sinema salonlarının sayısı 850 civarındadır. Bunların en büyük bir çoğunluğuna sinema demek için bin tanık ister. UNESCO'nun bir incelemesine göre, herhangi bir ülkenin sinemadan gereğince yararlanabildiğini söyleyebilmek için asgari ölçü, o ülkede yüz kişiye iki koltuk düşmesidir. Oysa Türkiye, kabaca bir tahminle, bunun ancak yarısına varabilmiştir. Yani, yurdumuzda yetişkin bir sinema seyircisi bulmak bir yana, doğrudan doğruya sinema seyircisine bile lâyıkıyla ulaşılabilmiş değildir. Filmcilerimizin stüdyo kurmaktaki isteksizlikleri, sinema salonu meydana getirmekte de kendini göstermektedir.

Başıboşluk

Bu gecekondu endüstrinin baş özelliği, başıboşluktur. Ekonomide en liberal geçinen ülkelerde bile, bilet fiyatlarından seans sayılarına, lâboratuvarda metre başına yıkama ücretinden sinema meslek kollarının resmî tanımına ve asgarî ücretlere kadar devletin müdahalesine rastlanırken, devletin sinemayı çeşitli usûllerle koruması, ekonomik ve siyasal rejimi en değişik olan ülkelerde bile rastlanan bir durumken, yurdumuzda sinema yalnız orman kanunlarına göre işlemektedir. Bugün yurdumuzda devlet, sinemayla yalnız vergi, gümrük ve sansür yönünden ilgilenmekte ve bunlarda da sinemaya herhangi bir endüstri, yani bir yağ, sabun, konserve... endüstrisi ölçüsü uygulamaktadır. Devlet, yirmi yıl kadar önce, birkaç sinemacının etkisi ve yanlış yol göstermesiyle bir kere sinemaya el atıp, bir koruma düzeni kurmağa kalkışmış, fakat, hiç bir ülkede görülmeyen bir özellik olarak, yalnız kötü filmi koruyan bir düzene yol açmıştır. Bugünkü bitkisel hayatlı sinemanın ekonomik temelinde de bu ters koruma düzeni yatmaktadır.

Görülüyor ki sinemamız, ne yönden bakılırsa bakılsın, bir gecekondu endüstriye dayanmaktadır ve bu endüstri stüdyo-lâboratuvarıyla, teknik donatımıyla, teknik kadrosuyla, sinema salonlarıyla, iş münasebetleriyle tamamiyle havada durmaktadır. Ama, devenin cevabını hatırlatanlar da haklıdırlar: neremiz doğru ki?